

UNIVERSAL
LIBRARY

OU_228281

UNIVERSAL
LIBRARY

نصاب فارسی

حصہ لفظ

برائے امتحان انٹر میڈیٹ

منظور

مجلس شعبہ فنون جامعہ عثمانیہ

ناشر

منتظم مکتبہ ابراہیمیہ سڑک اسٹیشن حیدر آباد کراچی

مطبوعہ دارالکتاب

انتخاب

از

دیوانی حاکم

برک

امتحان استریت

جامعه عثمانیه

مطبع نظام و کنگره علمیه
مطبع نظام و کنگره علمیه

بسم اللہ الرحمن الرحیم

الایا ایہا الساقی اور کاشاؤ تاو لھا
 بیوی نافو کا خرص بازاراں طرہ کٹناید
 بی سجاوہ رنگین کن گرت پیر مغان گوید
 مراؤ منسزل جاناں چو اسن پیش چوئی دم
 شب تاریک ویم سوچو گردا بچنیں لیل
 ہر کام ز خود کامی بہ بدنامی کشیدہ آخر

کہ عشق آسان نمود اول ولی افتاد ہوا
 ز تاب جعد شکنش چرخون افتاد و رد لھا
 کہ سالک بخیبر نبود در راہ و رسم منسزل لھا
 جس فریادی دارد کہ بر بندید محمل لھا
 کجا و اند حال ماسکباران ماطلھا
 نہاں کے اند آں رازی کزو سازند محفلھا

حضور کی گریہی خواہی از غائب شو حافظ
 مٹے مالمق من تہو لی مع الدنیا واطلھا

شب از ملرب کہ دل خوش بادوی را
 چناں در سوز من سازش اثر کرد
 حریفے بہ مرا ساقی کہ ہر دم
 چو شو قم وید در ساغرمی افزود
 رہا نیدی مرا از قید ہستی
 حماک اللہ عن شتر التواب

شنیدم ناالجان سوزنے را
 کہ بے رقت ندیدم بیع شے را
 ز زلف و رخ نمودی شمس و فی را
 بگفتم ساقی فرخندہ ہے را
 چو پیو دی پیلا ہے جامے را
 جزاک اللہ فی الدارین خیرا

چو بخود گشت حافظ کے شہاد
 بیک جو ملک کا دس دے را

بلازان سلطان کہ رساندیں دعا را
 چو قیامت جاناں کہ بعاشقاں نہوی
 کہ بشکر پادشاہی ز نظر مراں گدا را
 رخ چو ماہ تاباں دل چھو سنگ خارا

زرقیب دیو سیرت بخدا ہی پناہم
 دل عالمی بسوزی چو خدار بفریزی
 گمراہ شہاب ثاقب بدوی کند سحرار
 تو ازین چه سود واری کہ نمیکنی مدار
 شره یابست ار کرد بخون ما انارت
 ز قریب اویندیش و غلط کمن نگار
 ہر شب دریں امیدم کہ نسیم صبح گاہی
 بہ پیام آشنائی بنواز د آشنارا
 بخدا کہ جرم دہ تو بہ حافظ سحر خیز
 کہ دعاے صبح گاہی اثرے کند شمار

صبا بلطف گو آن غزال عنار
 کہ سر کبوتر و بیابان تو د اود مار
 شکر فروش کہ عمرش دراز باو چرا
 تفقیدی کند طوطی شکر خارا
 غرور حسن اجازت گوندا می گل
 کہ پرستے کنی عنایب شیدا را
 بحسن خلق تو اں کرد صید اہل نظر
 بدام دوانگی زند مرغ دانا را
 چو بایب نشینی و بادہ پیمائی
 بیاد آر حریفان بادہ پیما را
 ندانم از چه سبب رنگ آشنائی نیت
 ہی قد ان سیہ چشم ماہ سیمارا
 جز آنقدر نتوان گفت در جمال تو عیب
 کہ خال ہر دو فانیست روی زبیدا را
 در آسماں چه عجب گرز گفت حافظ

سملع ز ہر برقص آور دیسارا

بیا کہ قصر ال سخت سست بنیاد است
 بیار بادہ کہ بنیاد عمر بر باد است
 غلام بہت آنم کہ زیر چرخ کبود
 ز ہر چو رنگ تعلق پذیرد آزاد است
 نصیحت کنت یاد گیر در عمل آہ
 کہ ایں حدیث پذیر طریقتیم آباد است
 مجبورستی عہد از جہان ست نہاد
 کہ ایں مجوزہ عروس نہار داما دات
 چہ گویت کہ بینخانہ دوشن مست خراب
 مہروش عالم غیم چہ شد ہا دوات
 کہ اے بلند نظر شاہ باز سدرہ نشین
 نشین تونہ ایں کنج محنت آباد است

تراز کنگره عرش میسزند صغیر
غم جهان مخور و نید من بسز از یاد
رضایده بده و ز جیس گره کشائی
نشان عهد و وفا نیست در بهم کل

حد چه میری ای است نظم بر حافظ

قبول خاطر و لطف سخن خدا واد است

روضه خلد برین خلوت درویشان
کنج غزلت که طلسمات عجائب دارد
تقصیر فردوس که ضوانش بدر بانی رفت
انچه زرمیشود از پر تو آں قلب سیاه
و آنکه پیش بجهت تاج کبر خورشید
دولتی را که نباشد غم از آسیب زوال
خسرواں قبل حاجات جهانند و لے
روئی مقصود که نشان جهان می طلبند
است توانگر مغرور و شش اینهمه سخت که ترا
کنج قارون که فرو میرود و از فقر بنور
بنده آصف عهدیم که در سلطنتش

حافظ اینجا باب باش که سلطان و ملک

هم در بندگی حضرت درویشان است

سر اراست باد آستان حضرت دوست
که هر چه بر سر امیر و داراوت اوست
نظیر دوست ندیدم اگر چه از مرده و مهر
نهادم اینیخا و تقابل رخ و دست

بای محبتش خدمت درویشان است
فتح آں در نظر ممت درویشان است
منظری از زمین زمرت درویشان است
کیمیائی است که بهجت درویشان است
کبر ایست که در حشمت درویشان است
بی تکلف بشنود دولت درویشان است
از ازل تا بامید خدمت درویشان است
منظری آینه خلعت درویشان است
سر و زور در کف ممت درویشان است
خوانده بانگی که هم از غیبت درویشان است
صوت خواجگی و سیرت درویشان است

نتار روئے تو بر برگ گل که در چمن است
مگر تو شانه زوی زلف غنچه افشاں را
رخ تو زلف آمد مراد خواهم یافت
صبا ز حال دل تنگ ما چه شرح دهد
نه من بگویش این دیر زنده سوختم و بس
زبان ناطقه در وصف حسن اولال است
فدائے قد تو هر سر و بدن که بر لب جوست
که باد غالب ساکت و خاک غنچه بوست
چرا که حال نکو در قفاک فال نکوست
که چون شکنج و زلفهای غنچه تو بر توست
بسا سری که در این آتاز رنگ و سبوت
چه جائے کلک بریده زبان بمیده گوشت
نه این زبان دل حافظ در آتش طلب است

که دماغ دار ازل همچو لاله خود درواست

دل سراپرده محبت اوست
من که سر در نیاورم بد و کون
تو دطوبی و ما و قاسم یار
دو مجنون گذشت و نوبت است
من که باشم در آں حرم که صبا
ملکت عاشقی و گنج طرب است
من و دل گرفتار شویم چه باک
بے خیالش مباد منظر چشم
گرین آلوده و انهم چه عجب
هر گل نو که شد چسبن آراست
دیده آئینه و اطلعت اوست
گر و نعم زیر بار منت اوست
فکر هر کس بقدر محبت اوست
هر کسے بنجر و زه نوبت اوست
پرده دار حریم حرمت اوست
هر چه دارم زمین محبت اوست
غرض اندر میان سلامت اوست
ز آنکه این گوش خاص خلوت اوست
همه عالم گواه عصمت اوست
آرزو نگار و بوی صحبت اوست

فقیر ظاہر میں کہ حافظ را
سینہ گنج محبت اوست

سینہ ام ز آتش دل در غم جان از بسخت
آتش بود و این خانه که کافران از بسخت

تنم از واسطه دوری و لبر بگدخت
 هر که زنجیر سر زلف پر روی تو دید
 سوز دل میں کہ بس آتش انگم دل شمع
 چون پیالہ دلم از توبہ کہ کردم شکست
 ماجرا کم کن و باز اگر مرا مردم چشم
 آشنائی نہ غیب است کہ دلموز من است
 خرقہ زدہ مرا آب خراب است بہر د

ترک انسانیہ کو حافظہ دمی نوش دمی
 کہ خفیم شب و شمع بہ انسانیہ بوخت

ز اہل ظاہر پست از حال ما آگاہ نیست
 و در طریقت ہر چہ پیش مالک آید خیر است
 تا چہ بازی رخ نماید بی دقتی خواہیم راند
 این چہ استغناست یا رب این چہ قادت است
 چیت این سقف بلند سادہ میافتش
 صاحب دیوان ما گویانید اند حساب
 ہر کہ خواہد گویا و مسر کہ خواہد گوہر و
 ہر چہ بہت از قامت ما سادہ اند لہم است
 برد ریختن ز رفتن کار گیر نگان بود
 بندہ میر خرابم کہ لطفش دامت

در حق ما ہر چہ گوئی جائے مع کراہ نیست
 در صراحت تقیم اے دل گئے کراہ نیست
 عرصہ شطرنج زندان را جمال شاہ نیست
 کیس ہمہ زخم نہانت و مجال آہ نیست
 نہیں محتاج و ناد جہاں آگاہ نیست
 کاندیریں طغر انشاں جنتہ شد نیست
 گیر و دار و حاجت در مان دیں در گاہ نیست
 ورنہ تشریف تو بر بالائے کس کوتاہ نیست
 خود فروشاں را کیوں میفرشتاں لہ نیست
 ورنہ لطف شیخ و زائد گاہ بہت گاہ نیست

حافظ ابرار صد رشید ز عالی مہستی
 عاشق و دردی کش اندر بندال و جاہیت

آں ترک پر بھرہ کہ دوش از برافت
تارفت مرا از نظر آں چشم جہاں ہیں
بر شمع نہ رفت از گذر آتش دل و دوش
دور از رخ تو دمدم از گوشہ چشمم
از پای قنایم چو آمد شب ہجر آں
دل گفت وصالش بدجا از توان یافت
احرام چہ بندیم کہ آن قبلہ نہ اینجا
وی گفت طیب از سر حسرت چو مرادید

آیا چہ خطا دید کہ از راہ خطا رفت
کس واقف نیست کہ از دیدہ چارفت
آں دود کہ از سوز جگر بر سر مارفت
سیلاب سر شک آمد و طوفان طارفت
در در و باندیم چو از دست دوارفت
عمریت کہ کار ہمہ در کار و عارفت
در سحر چہ کوشیم کہ از مودہ صفا رفت
ہیہات کہ در تو قانون خفا رفت

اے دوست بہ پرسیدن حافظ قدمی

ز ان پیش کہ گوئید کہ از دار فنا رفت
منم کہ گوشہ بیخا نہ خانقاہ منت
دلعے پیر نغاں و در صبح گاہ منت
گرم ترانہ چنگ صبح نیست چہ پاک
نواہی بن بجر آہ عذر خواہ منت
ز پادشاہ و گدانا غم مجبوند
گدائی خاک در دوست بادشاہ منت
غرض مسجد و میخانہ امصال شہانت
خز این خیال نہ دارم خدا گواہ منت
کہ ذل جور و جفاے تو غر و جاہنت
مرا گدائے تو بودن ز لطف جوشتر
رمدن از در دولت نہ رسم زانہنت
مگر تیغ اجل خمیرہ بر کسم و ز
فرانہند خورشید تکیہ گاہ منت
از ان زماں کہ بر این نشان نہا ہم رک

گناہ اگر چہ نمود اختیار را

تو در حق او کجی نہ گو گناہ

خلوت گزیدہ را بتماشا چہ حاجت است
چوں کوی و درت بہت بہم چرا چہ حاجت
جانا حاجتے کہ ترا بہت با خداے
آخر دے پیرس کہ مارا چہ حاجت

ای پادشاه حسن خدا را بخوشتیم
ارباب حاجتیم و زبان سوال نیست
جام جهان ز ناست ظمیر نیز دوست
آن شد که بار منت ملاح بر دمی
ای مدعی برو که مرا با تو کار نیست
محتاج جنگ نیست گرت قصه خون است
ای عاشق گدا چون لب روح بخش یار

بار سوال کن که گد را چه حاجت است
در حضرت کریم تنها چه حاجت است
انگهار احتیاج خود آتجا چه حاجت است
گوهر چو دست داد بد را چه حاجت است
اجاب حاضرند باعدا چه حاجت است
چون خست از آن تبت بیغیا چه حاجت است
میدانست و لطیف تفاض چه حاجت است

حافظ تو قسم کن که منسر خود عیان شود
بامدی نزاع و محابا چه حاجت است

خوشت ز عیش و صحبت باغ و بهار چیت
معنی آب زندگی و روضه ارم
هر وقت خوش که دست دهد مقنن شمار
پیوند عمر بس بوییت هوشدار
راز درون پرده ز رندان ست پرس
ستور دست هر دو چو از یک قبیل اند
سب و خطای بنده چو گیرند امتبار

ماتی کجا است گو سب انتظار چیت
جز طوف جو یار دمی خوشگوار چیت
کس را وقوف نیست که انجام کار چیت
غمو از خویش باش غم روزگار چیت
اسمعی نزاع تو با پرده دار چیت
مادل بفتوه که در سیم اختیار چیت
معنی عفو رحمت پر در کار چیت

زاده شراب کوثر و حافظ پیا خواست
تا در میان خواسته کرد کار چیت

در دیر مغال آید ارم قدحی در دست
از نفل سمنه و غنکل به نو پیدا
آخر چه گویم هست از خود خبرم چون نیست

ست از می و میخواران از گزشتش ست
وز قد بلند او بالای صنوبر است
وز بهر چه گویم نیست با او نظرم چون هست

چون شمع وجود من شب تاب سحر خور است
 شمع دل و سازان نبشت چو او بر نخت
 میسخت چو پروانه تار و زربانشت
 افغان نظر یازان بزجاست چو او نبشت
 در دهم که کش شد با بر و کس پیوست
 گزاینه خوشبو شد و گیسوی او آویخت

باز آئی که باز آید عمر شده حافظ
 هر چند که آید باز تیر که کشته داشت

نیال بلبل اگر با منت سربار است
 در آن چین نشینی ز روز طره دوست
 که ما دو عاشق زاریم و کار ما زار است
 چه بجای دم زدن آه های تار است
 بیار باد که رنگین کنیم جاسنه دلق
 زیسته اند و تو به حال یار خیز
 سحر که شمع وصلش بخواب بیدیدم
 خیال زلف تو چتن ز کار خاست
 لطیف است نهانی که عشق از خویش زد
 جمال شخص به چشمت زلف عاشق خا
 باستان تو شکل تو او رسید آری
 روندگان طریقت به نیم جو خسرند

دلش بنال سیاه ز ختم کن حافظ

که رستگاری جاوید و کم آزار است

عیب ندان کن ای زاید پاکیزه شرت
 من اگر نیکم اگر بد تو برو خود را باش
 که گناه دگری بر تو نخواهند نوشت
 هر کس آن درید و عاقبت کار که گشت
 همه جا خانه عشق است چه مسجد چه گشت
 ندی که نکند فهم سخن گو سر و خشت
 سر تسلیم من و خاک و میسکه

نا امیدم کن از سابقه روز ازل
 زین از خانه تقوی بدر افتادم و بس
 بر عمل تکیه کن خواه که در روز ازل
 گزینادت همه انیت ز بی پاک نهاد
 باغ فروس لطیفست و لیکن زنها
 تو چو دانی که پس پرده کوشت و کزشت
 پدرم نیز بهشت اید از دست بهشت
 تو چو دانی تلم منع نبات چه نوشت
 در سترت همه انیت ز بی پاک شست
 تو غنیمت شمیر این سایه میدوب کشت

حافظ را روز ازل گر کف آری جامی
 یکسر از کوئی خرابات بزدت بهشت

درین زمانه رفیقی که خالی از خلل است
 جریده رو که گذرگاه عافیت تنگ است
 زین ز بی عملی در جهان ملولم و بس
 بچشم عقل ببین در جهان پر آشوب
 دلم امید فراوان ز وصل روی تو داشت
 ز قسمت ازلی چهره سید بخاں
 بگیر طره مه طلعتی و قشقه مخاں
 خلل پذیر بود هر بنا که می بینی
 صراحی می ناب و سیف غزل است
 پیاله گیر که عسهر غریب بدل است
 طالب علمایم ز علم بی عمل است
 جهان و کار جهان بی نبات و محال است
 ولی اهل بره عمر رهن عمل است
 بهشت و خوشی نگر و سفید و این مثل است
 که سعد و نحس ز تاثیر زهره فصل است
 مگر نیک محبت که خالی از خلل است

بیع دور نخواهند یافت بخیارش
 چنین که حافظ است با دوه از است

صبا اگر گذری افتد ت بشو رو
 بجان او که بشکرت از جان برافشام
 و گر چنانچه در آن حضرت نباشد بار
 من گدا و تمنای وصل او میباهت
 بیار نفخه از گیسوی مغبر دوست
 اگر بوی من آری پیامی از برد دوست
 برای دیده بیاور غبار از دور دوست
 مگر خواب بر بنیم جمال و منظر دوست

دل صنوبریم بھیجو بیدار نہ لڑا نہ است
 ز حسرت تقدیر بالائے چوں صنوبر دوست
 اگرچہ دوست پنچیرے نمی خسودارا
 بعالمی نہ فروشیم موئی از سر دوست
 چو باشد ارشود از قید غم دلش آزاد
 چو بہت حافظ میکس غلام و چاکر دوست

بکوتے میکدہ ہر سالکے کردہ دانت
 در و گردن اندیشہ تہہ دانت
 زمانہ افسہ زندی نہاد جسہر یکسی
 کہ سفر از می عالم در این گلہ دانت
 بر آستانہ پیخانہ ہر کہ یافت سرے
 ز فیض جام مے اسرار خافہ دانت
 ہر آنکہ راز و دو عالم ز خط ساغر خواند
 رموز جام جم از نقش خاک رہ دانت
 دلم ز زنگس باقی اماں نخواست بجاں
 چرا کہ شیوہ آن ترک دل سید دانت
 ورامی طاعت دیوانگان زما بطلب
 کہ شیخ مذہب ما عاشقی گندہ دانت
 ز جور کوکب طالع سحر گیاں چشمم
 چناں گر لیت کہ خورشید دید و مر دانت
 خوش آن نظر کہ لب جام و روی ساقی را
 بلند مرتبہ شاہی کہ نہ رواق سپہر
 بلند مرتبہ شاہی کہ نہ رواق سپہر
 حدیث حافظ و ساغر کشیدن پناں
 چو جائے محنت و شمعہ پادشہ دانت

بحریت بحر عشق کہ پہچش کنارہ نیت
 آنجا جز آنکہ جاں سپار نہ چارہ نیت
 اس دم کہ دل معشوق دہی خوش می بود
 در کار خیر حاجت ہر سبب استخارہ نیت
 مارا بمنع عشق مترسان و مے بیار
 کان شمعہ در ولایت ما پیچ کارہ نیت
 از چشم خود بہ پرس کہ مارا کہ می کشد
 جانگاہا طالع و جرم تارہ نیت
 رویش چشم پاک توان دید چوں ہلال
 ہر دیدہ جائے جلوہ آن ماہ پارہ نیت
 فرصت شمر طریقہ زندگی کہ این نشان
 چوں راہ گنج بر ہمہ کس آشکارہ نیت

۱۲
نگرفت تو گوئی حافظ به هیچ روی
حیران و کم که کم از رنگ خار نیست

زگریر مردم چشم نشسته و زخونت	بیهی که در طلبت حال مردمان چونت
بیاد وصل لب و چشم مست میگونت	ز جام غم می علی که میخورم خونت
ز مشرق سر کوئے آفتاب طلعت تو	اگر طلوع کند طالع من بیاوونت
حکایت لب شیرین کلام فرهاد است	شکینج طره لیلی مقام مجنونست
و لم بگو که قدرت بهجو سر و دلجویت	سخن بگو که کلمات لطیف و موزونست
ز دور باد و بجان راحته رسا ساقی	که شیخ خاطر من از جور دور گردد دست
از آن زمان که دوشم برفت یار عزیز	کنار دیده من همچو رود چوچونست
چگونه شاد شود اندرون غم گینم	بافتید که از اختسار بیرونست
ز بخودی طلب یار می کند حافظ	
چو فلسی که طلب کار گنج تار و دست	

کنیت که افتاده آن زلف و توانیت	در گذری نیست که دایمی ز بلانیت
روی تو گمراستینه لطف الهی است	حقا که چنین است دورای روی ویرایت
زاهد و هم توبه ز روی تو ز به روی	به پیش ز خدا شرم در روی تو حیانت
از پر خدا زلف میسرای که مارا	شب نیست که صد دیده بابا صبا نیت
باز آئی که ببردی تو ای شمع دل فرد	در بزم حرفان اثر نور و ضیائیت
وی می شد و گفتیم ضاع بعد بجا آ	گفتا غلط ای خواجه درین عهد فائیت
تیمار غریبان سبب ذکر جمیل است	جا اگر این قاعده و شعر شمانیت
چون چشم تو دل میرد از گوشه نشینان	دنبال تو بودن گنه از جانب انیت
گیر پیر نغان مرشد باشد چه قناعت	در هیچ سری نیست که ستری ز خدا نیت

گفتن بر غور شنید که من چشم نورم
عاشق چه کند گردن خور و تیر زلاست
در صومعه زاید و در خلوت عابد
زرگس طلبد غنوه چشم تو زنی چشم
ای جنگ فرد برده بخون دل حافظ

فکرت مکر از غیرت قرآن خدا نیست

شنیده ام سخن خوش که بپیر کفای گفت
حدیث مول قیامت که گفت واعظ شهر
نشان یار سفر کرده از که پرسم باز
فغان که آت نامهران دشمن دوست
غمم کهن بی سالخورده دفع کنسید
من و مقام رضا بعد از این و شکر قریب
گره بباد نزن گر چه بر سر آرد و
نزن نه چون و چرا دم که بنده مقبل
بعشوه که سپهرت دهد ز راه مرو
یار باده بخور ز آنکه پیر سیکه و کوش
که گفت حافظ از اندیشه تو آمد باز

من این گفته ام آکس که گفت به تماش

النته مد که در سیکه باز است
خهله همه در جوش و خروشند زمستی
از وی همه مستی و غرور است و تکبر
زارو که مرا برود را و روی نیاز است
واں می که در آنجاست خفقت مجاز است
در همه بیچارگی و عجز و نیاز است

شیخ منکن زلف هم اند خیم جانان
باردل مجنون و خیم طره لیلی
بر دوخته ام دیده جو باز همه عالم
رازی کبر خلق نهفتیم و کفیم
در کعبه کوی تو هر آنکس که در آمد

کو نتوان کرد که این قصه دراز است
رخساره محمود و کف پای ایاز است
تا دیده من بر رخ زیبای تو باز است
با دست بگویم که او محرم راز است
از قبله ابروی تو در عین نماز است

ای مجلیان سوز دل حافظ مسکین
از شمع پیرسید که در سوز و گداز است

آن گیت کز روی کرم با من وفاداری کند
اول بیابک نامی و لی گوید من پیغام دی
دلبر که جان فرسود از او کام دلم نکشود از
گفتم که نکشود ام زان طره تا من بودم
پیشینه پوش تنه جو کز عشق نشنیده است بو
چون من گدای بی نشان شکل بودی اولا
زان طره پر پیچ خیم سهلت اگر بنیم ستم
شد لشکر غم بعید از نجات می خواهم کرد

بر جای بدکاری چون یکم نکو کاری کند
و آنکس یک پیانه می با من وفاداری کند
نوسید توان بود از او باشد که دل داری کند
گفتا من فرموده ام تا با تو طواری کند
از سیتش رنری گو تا ترک هشاری کند
سلطان کج عیش نهان باز بازی کند
از بند و زنجیرش چه غم آنکس که عیاری کند
تا فخر دین عبد الصمد باشد که غمخواری کند

با چشم پندیرنگ او حافظ کن آهنگ او
کان طره شیرنگ او بیار مکاری کند

بحسن خلق و وفا کس بیار مانرسد
اگر چه من فروشان جملوه آمده اند
بحق صحبت دیرین که هیچ محرم راز
نبراز نقد یازار کاغذات آرند

ترا درین سخن انکار کار مانرسد
کسے بحسن و طاحت بیار مانرسد
بیا که بجهت حق گدای مانرسد
یک به سکه صاحب عیار مانرسد

در بفع قافلہ عسکرم کا پنهان رنهند
 نہزار نقش بر آید ز ملک صنع و یکی
 که گرد نشان بهوای و یارمان رسد
 بدلپذیری نقش نگارمان رسد
 ولاز طعن حسودان سرخ و این باش
 چنان بزی که اگر خاک ره غوی کسی را
 غبار خاطر از رگزارمان رسد

بوقت حافظ و ترسم که شرح قصه آید

بسم یادشہ کامگارمان رسد

ماز منجاند و می نام و نشان خواهد بود
 حلقه پیر مغاضم ز ازل در گوش است
 کز یار است که زندان جهان خواهد بود
 بر سر تربت ایچون گذری صفت خواه
 سالحا سجدہ صاحب نظران خواهد بود
 بزمینی که نشان کف پای تو بود
 راز این پرده نہانت و نہان خواهد بود
 بروای ز اید خود میں گز چشم من و تو
 تا کر اخون دل از دیمک روان خواهد بود
 ترک عاشق کش من مست بروی فت ابرو
 کس نہانت که حلت بچسان خواهد بود
 عیبستان مکن ای خواجہ کزین کنبہ رباط
 تا دم صبح قیامت نگران خواهد بود
 چشم آمدم که ز غوق تو نہد سر بلخ

بخت حافظ که از اینگونه مدد خواهد کرد

زلف معشوقہ بدست دگران خواهد بود

ولا بسوز که سوز تو کار ما به کند
 دعائے نیم شب دفع صد ملاکبند
 عتاب یار پیچیدہ عاشقانہ بخش
 که یک کرشمہ تلافی صد جفاکبند
 ز ملک تا ملکوش حجاب برگیزند
 ہر آنکہ خدمت جام جهان نماکبند
 طیب عشق میا آدم است و شفق لبیک
 چو در و در تو نہ بنید کرد و ابیکبند
 تو با خدای خود انداز کار و دل خوش دار
 کہ جسم گر نکند مدعی خداکبند

زنجبخت خفته ملولم بود که بیداری
بوخت حافظ و بوی زلف یار نبرد

بگرد لالت این دولتش حساب کند

رو بر رمش نهادم و برین گز نکرد

یل سرنیک از دلش کین بدر نبرد

ماهی و مرغ دوش نخت از فغان من

میخواستم که میسرش اندر هم جو شمع

یار تو آن جوان دلاور نگاه دار

جانا که ام سنگدل بیه کفایت است

شوخی نگه که مرغ دل بال و پر کباب

حافظ حدیث عشق تو از بیکد و گشت

نشید کس که از سر غمت ز بر نکرد

صوفی نهاد دامن و سر حقه باز کرد

بازی چرخ بشکندش بقیه در کلاه

ساقی بیا که بنامه رعنا ی صوفیان

این مطرب کجاست که ساز عرق تا

ای دل بیا که ما به پناه خدا رویم

صفت کن که هر محبت ز رات نبت

ای کبک خوش خرام که خوش میر و نیاز

فردا که پیشگاه حقیقت شود پدید

حافظا کن ملامت زندان که در لیل

بنیاد کمر با فلک حقه باز کرد

زیرا که عرض شعبده با اهل راز کرد

دیگر جبهه آمد و آغاز نماز کرد

و آننگ بازگشت ز راه حجاب کرد

ز آنچه استینا کونه و دست راز کرد

عشقش بروی دل در محنت قرار کرد

غره شو که گریه عابد من از کرد

شرمه ه روی که نظر بجزا کرد

ما را خدا ز به دریایی نیار کرد

غلام نرگس مست تو تاجدارانند
 ترا صبا و مرآب دیده شد غماز
 بریزد لعل و دنا چوں گذر کنی پنه
 گذار کن چو صبا بر بنفشه زار و بهی
 رقیب و رگدزد بیش از این کن نخت
 نصیب است بهشت ای خدا شناس بر
 زمین بر آن گل عارض غزل سرایم و بس
 تو دنگیر شو ای خضر فی حبه که من
 بیا به سیکده و چه سده اغوانی کن
 خلاص حافظ از آن زلفت تابدار باد

کر بستگان کند تو رشتگانانند

و اغطان کین جلوه در محراب و می میکنند
 مشک و دارم ز دانش مست محبتن از پس
 گوئیما آور نمیدارند روز و اور
 یارب این نود و نمان را بر خورشید نشان
 بنده پیر خراباتم که در ویشان او
 ای گدای خانقہ باز که در دیرینان
 حسن یی پادان او چند آنکه عاشق میکند
 خانه خالی کن و آتاش منزل جانان شود
 آه آه از دست صرافان گویند شناس
 بر در میخانه عشق ای ملک تبیع گوی

چون خلوت میرفت آن کار و گرمی کنند
 توبه فرمایا چرا خود تو بکشت می کنند
 کای همه قلب و وفل در کار و ادبی کنند
 کای همه ناز از غلام ترک و استر می کنند
 گنج را از بے نیازی خاک بر سر می کنند
 میدهند آبی و و لهار اتواں گرمی کنند
 زمره دیگر عشق از غیب سر بر می کنند
 کین چون کاکان دل و جان جان می گرمی کنند
 هرزان خرمره را با در برابر می کنند
 کاندراں جا نیت آدم مخمر می کنند

ہجوم از عرش می آید و شی عقل گفت
قد بیان گوی که شرح حافظ از بر می کند

ہر آنکو خاطر مجسم و یار نازین دارد
جناب عشق را در گہی بالاتر از عقل است
بخواری منگرای شمع ضعیفان و فقیران
و بان تنگ شیرینست مگر جہر سلیمان است
چو بر روی زمین باشی توانی نصیبت داس
بلاگردان جان و دل و عای تسمند است
صبا از عشق من رنری بگو آن شہزبان
لب لعل و خطا شکست جو آتش متان نیست
اگر گوید میخواہم چو حافظ بندہ مفلس

بگویدش کہ سلطانی گدای روزنشین دارد

یاری اندر کس نی بینم یاران را چہ شد
آب حیوان تیرہ گون شد خضر فرخ لپہ کجاست
صد ہزاران گل خلقت و بانگ مرغی بر نکست
لعلی از کان سرقت بر نیامد سالہاست
زہرہ باز خود نیگیہ و مگر عودش بسوخت
کس نیگوید کہ یاری داشت حق دوستی
گوی توفیق و کرامت در میان افکن داند

حافظ اسم را آتی کس نمیداند جمش

از کہ میرسی کہ دور روزگار را چہ شد

دوستی کے آخر آمد دوستہ اران را چہ شد
خون چکید از شاخ گل باد ہزاران را چہ شد
عند لیساں را چہ پیش آمد ہزاران را چہ شد
آتش خورشید وسیع ابد ہزاران را چہ شد
کس نہ ارد دوستی مستی میگسار ان را چہ شد
حق شناسا را چہ حال افتاد و یا از اچہ شد
کس ہمید ان رونمی آرد سوار ان را چہ شد

برجای خار چو بر صبر بلبل بایدش
 مرغ زیرک چو بام آفتد تحلل بایدش
 هر کردی یاسمین و جعد سبیل بایدش
 کار ملک است آنکو تدبیر و مائل بایدش
 راه و گره صندل و وارو تو کل بایدش
 این دل شویده گران زلف و کاکل بایدش
 دو چو با عاشقان افتد تلس بایدش

باغبان گریخ و زردی صحبت گل بایدش
 ای دل اندر بند زلفش اندر یخانی نال
 با چنین زلف و رخسار او ش نظر بازی محکم
 زند عالم سوز را با مصلحت بینی چه کار
 تکیه بر تقوی و دانش و طریقت کافریت
 ناز و ازاں زگرستان میاید کشید
 ساقیا در گردش ساغر قنعل تا بچند

کیست حافظ تا نوشد ادر بنی اواز چنگ

عاشق میکن چو چندین تحلل بایدش

که پیش چشم بیمار است بپیرم
 ز کاشم ده که سکیں و فقیرم
 جوان سخت جانم که چه پیرم
 که فکر خویش گم خد از صمیمم
 اگر حرف کند کلک و دبیرم
 من از پیر مغاں منت پذیرم
 بیب بستان و شهبه و غیرم
 ز بام عرش می آید صغیرم
 که روز غم بجز سلاخ و غیرم
 فراغت بخشه از شاه و وزیرم
 اگر چه مدعی بسیند فقیرم
 که ساقی گشت یار ناگزیرم

مسزن بر دل زنوک غمزه تیرم
 نصاب حسن و رحه کمالست
 قنوج پر کن که من از دولت عشق
 چنان پر شد نضائ سینہ از دوست
 بسا و اوج حجاب مطرب و می
 در آن غوغا که کس کس را نه پرسد
 چو طفلان ز ادا آتاکه فری
 من آن سر غم که بنام و سحر گاه
 قرار بے کرده ام با میهن و خان
 خوشا آن دم که استغای مستی
 فراوان گنج غم در سینہ دارم
 من آن دم برگزینم دل ز حافظ

نزرع بنر فلک دیدم داس بر نو
 گفتم ای بخت نجسیدی و خورشید مید
 نیکه بر اختر شب گرد کن کین عیتار
 گردی پاک و مجرب و چو میجا بفلک
 آسمان گو مفروش این عظمت کاند عشق
 گو خوار و در لعل ارچه گران داد گوش
 چشم بد و در زخاں تو که در عرصه حسن
 هر که در نزرع دل تخم وفا سینه کرد
 اندرین دانه میباش چو در حلقه گوش

آتش زرق و یارین دین خواهد بوخت

حافظ این خرقه پیشینه من از و برد

ای و چمن خوبی رویت چو گل خورد و
 است خشت یار و رنگت خلعت یارب
 خلعت بدر و دامن بکست لب پسته
 آن را عجز زلفت یا لعل غنبر
 گفتی سخن خود را با یار بیاید گفت
 بدگوی تو آن باشد که زار کند شمع
 بامه ازین میباش تار از نگر و فاش

استاد غزل سلیس پیش همه کس آ

دارد سخن حافظ طبع سخن خاجو

از من جدا شو که تو ام نور دیده آرام جان و من طلب ریمیده

از دامن تو دست ندازند عاتقل
پیر این صبور ای ایشاں صیدہ
از چشم زخیم و جہالت گزرا ننگہ
درد لکیر بغایت خوبی رسیدہ
منعم کنی ز عشق وی ای مفتی زماں
مغذ و در اوست کہ تو اور اندیدہ

زین سبز نش کہ کرد ترا دور **حافظ**

بیش از یکم خویش گمراہ کشیدہ

ای خیمہ کوش کہ صاحب خبر شوی
ساراه میں نباشی کے راہبر شوی
در کتب حقایق و پیش ادیب عشق
ہاں اے پسر بکوش کہ روزی بد شوی
دست از مس وجود چوں مرواں رہ بشوی
تا کیمیای عشق بیانی در شوی
خواب و غورست ز مرتبہ عشق دور کرد
آندم سی بدست کہ بخواب خورشوی
گر نور عشق حق بدل و جانت اوست
باقہ گز آفتاب فلک خوبر شوی
از پائے تاسرت ہمہ نور خد اشود
در راہ فدو ابجال چوبی پاوسر شوی
بنیاد هستی تو چو زیر و زبر شود
در دل مدار سچ کہ زیر و زبر شوی

کہ در سرت ہوا وصال **حافظ**

باید کہ خاک در گاہل بصر شوی

ایمل آن کہ خراب از می گلگون باشی
بی ز رو گنج بصد حشمت تارون باشی
در مقلے کہ صدارت بفقیران بخشند
پیشم دارم کہ بجاہ از ہمہ افزون باشی
تاج تہاسی طلبی گو ہر ذاتی بنا
و خود از گوہر جمشید فریدیون باشی
در رہ منزل لیلی کہ نظر راست بجاں
شرط اول قدم آنت کہ مجنون باشی
کارواں رفت و تود خواب بیابانی
کہ روی رہ ز کہ پری چکینی چوں باشی
نقطہ عشق نمودم تبو ہاں سہکون
در ز چوں نگری از دائرہ بیرون باشی
ساعر بکوش کن و جرحہ بر افلاک فشاں
تا بچند از غم ایام جگر خوں باشی

۲۲
حافظ از فقر کن نا اگر شعراست
بج خوشدل نه بند که تو محزون باشی

ای دل کجوی یار گذار می نیکنه	اسباب جمع مای و کاری نیکنه
چو کان کام در کف و گوی بنهر لے	بازی چنین بدست و تکاری نیکنه
این خوں که موج میزند اندر جگر مرا	در کار رنگ و بوئے نگاری نیکنه
مشکب از آن نشه دم خلقت که چوین	بر خاک کوی دوست گذاری نیکنه
گر دیگران بجا نغم جانان خیره اند	ای دل تو این معامله باری نیکنه
ترسم کزین چمن زبری آستین گل	که گلشنش تحسین خاری نیکنه
در آستین کام تو صد نامه مندرج	آفرایده ای طره یاری نیکنه
ساغر لطیف و دلکش می افکنی بخاک	واندیشه از بلای ضاری نیکنه

حافظ برو که بندگی بارگاه دوست

گر جلد می کنند تو باری نیکنه

با تهمی گوئید اسرار عشق هستی	تا به خبر ببرد و در رنج خود پرستی
با صفت و ناتوانی همچون نسیم خوشتر باش	بیماری اندرین غم خوشتر ز تندرستی
افضل و علم بینی بی معرفت نشینی	یک نکته ات بگویم خود را بسپری
در آستان جانان از آسمان میندیش	که اوج سر بلند می اتقی بخاک هستی
عاشق شوار نه روزی کار جهان سر آید	تا خوانده نقش مقصود از کارگاه هستی
آز در دیده بودم این فتنه که برخواست	که سر کشی زانی با مانی نفسی
خارج جان بکار گل غدا را بخوابد	سهلت تلخی می و جنب ذوق هستی
موقوف پیل پیمای ساقی قمر به برکن	ای کونه آستینا تا که درازدستی
و معلقه نه نامم و دوش آن پیر خوش گفت	با کافران چه کار است گرت نمی پرستی

درند ب طریقت خامی نشان گرفت
 آری طریق زنداں چالاکیت و چینی
 سلطان اخذ از ازلت شکست ارا
 تا کی کند سیاهی چیدیں درازدستی
 گر خرد پی بنی مشغول کار خود باش
 هر قبله که باشد مشغول خود پرستی
 در گوشه سلامت ستور چون توان بود
 سازگس تو گوید با مراموز سستی
 عشقه بدست طومان خولده پیر ایمان
 چو برق ازین کشاکش پیداشتی که سستی
 از راه دیده حافظ نادیده زلف سستی

باجله سر زندی شده پائمال سستی

بفرغ دل زمانی نظری با هر دوس
 به ازاں که چتر شاهی مهر زلف است
 بخدا که رنگم آید به وحشیم روغن خود
 که نظر در پیغ باشد بچیلین لطیف نو
 دل من شد و ندانم چه شد آن غریب
 که گذشت عمر و زمانه خبری بر سر سو
 نفسم با خرا آمد نظرم ندید سیرت
 بخر این نماند ما را هوس و آرزو
 لمن ای صبا شوش سر زلف آن پیر
 که برار جان حافظ بقدرای تار سو

سحر مانتف سینخانه بدلت خواهی
 گفت باز آئی که دیرینه این درگاه
 به چو جم جرم می کش که ستر ملکوت
 پر تو جام جهان بین و بدت آگاه
 با گدایان در سیکه ای سالک راه
 باد بایش گراز ستر خدا آگاه
 بر در میکرده زندان قلندر باشند
 که ستانند و دیند افسر شانه شاهی
 تخت زیر سر و بر تارک بخت خضر
 دست قدرت مگر منصب صاحب جایی
 اگر سلفت فقر به بخشند این دل
 کترین ملک تو از ماه بود تا ماهی
 قطع این مرحله بی مهری خضر کن
 ظلمات تیرس از خطر گمراهی
 سهر او در سینخانه که طرف با شش
 بفلک بر شده دیوار باین کوتاهی

تو در نقره اندانی زدن از دست مده
 ای سکندر به نشین و غم یہود مخور
 مسد خواجگی و مجلس تو راں شاہی
 کہ بتجشد ترا آب حیات از شاہی
 حافظ خام طمع شرمی ازیں قصہ بدار
 عظمت چیست کہ مزدش در چہاں میواری

سلامی چہ بوی خوش آشنائے
 درودی چہ نور دل پارسایاں
 براں شمع خلوت نگہ پارسائے
 دلم خون غمہ از غصہ سانی کجائے
 فردشند مفتاح شکل کشائے
 ز حد میر و شیوہ بے وفائے
 کہ در تاجم از دست زاندر پائے
 کہ گوی بہر دست خود آشنائے
 نخواہد ز سنگیں دلاں مویاں
 بے پادشاہی کم در گدائے
 ز ہم صحبت بد جدائی جدا
 مکن حافظ از جور گردوں شکایت

چہ دانی تو ای بندہ کار خدائے

کہ بر دہیز دشاہاں ز من گد اپایے
 اگر این شراب خاست اگر آن حرفیخت
 شدہ ام خراب و بدنام و ہنوز امیدارم
 تو کہ کیا فروشی نظری بقلب باگن
 کجا برم شکایت کہ گویم این حکایت
 کہ بکوی میفر دشاہاں و ہنر اجم بجایے
 بہنر بار بہتر ز ہنر ار پختہ خائے
 کہ یہ ہمت عزیزاں برسم بہ نیکنامے
 کہ بفاعتی ندایم و فکندہ ایم دلم
 کہ لب حیات ما بود و دنداشتی دولے

عجب از وفای جان که تفقیدی نفرمود
بر دید پارسایان که نماند پارسای
رزهم میفکن ای شیخ توبه انبای نسیم
سر خدمت تو دادم بخرم هیچ نفروش
نیکبشای تیر شرکان و برزخون حافظ

کجاں کشنده را نه کشد کس انتقال
نوبهار است در آن کوش که خوشدل باشد
چنگ در پرده می میدهد پند و لیک
من گویم که کنون با کشین و چو نفوش
و چین هر وقتی دفتره حالی و گراست
گر چه راهیت پر از بیم ز آبر و دوست
نقد عمرت ببر و غصه دنیا گزاف
گشت در روز و این قصه باطل باشد

حافظ اگر بد بخت بلندت باشد

صید آن شاه طبعی شمای باشد

ز کوئی یاری آید نسیم با و نور و ز سر
چو گل گزوده داری خدا صفت و عشرت
سخن در پرده می گویم چو گل از پرده بیرون آ
منی دایم چو جان صافی مصونی می کشد
طریق کام حقیقت ترک کام فقه گفتن
جدا شد یا شیر نیت کنون تنها نشین الطبع
بغیب علم توان شد ز باب طر مجرم

از این بادار مدد خواهی چنان دل برافروز
که آرد آن اعظم الهاد و ادوای ز راندوز
که بیش از پنج روزی نیست حکم میفرود
خدا را هیچ عامل را بسا و اجبت بدروز
کلاه سروری نیست اگر این ترک بدروز
که حکم آسمان نیست اگر سازی اگر روز
بیا از که جابل را زیاده میرد روز

نہ انہم نو کہ قمری بلفری چو یاران چیت ۲۶ مگر اونہ مجھ من غمی وار د شبانہ روزے
بہ بتاں رو کہ از لبیل طریقی عشق گیری
بہ بلس آئی کہ حافظ سخن گفتن یا سوز

انتخاب

قصاید عرفی

برائے

امتحان اہل تہذیب

جامعہ عثمانیہ
مطبوعہ

مطبع نظام دکن بازار عیسیٰ میاں.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

ای متاع ورد در بازار جان انداخته
 نو حیرت در شب اندیشه متاف تو
 از کمال آناخته چشم تحیر کرده جا
 ای طبع یارخ کون از بهر بران حدوث
 سحرمت اندیشه را افکنده در دامن تیر
 در چمنهای محبت هر قدم چو کمر بلا
 مرغ طبع اندر هوای معصیت نکشود وبال
 سایه پرور و غمت در آفتاب رستخیز
 طبع عشق ترا از مغز جان آورده ام
 ای نعلت را روانی داده در باز از عشق
 هر کجا با تیر غم را داده اذن عموم
 زین خیالت چو برون آیم کدن به موج خون
 فیض روانم که هر کس با برایت انداخت
 صید دل را بهر آگاهی ز صید ازل
 کرده از عرفان لباس عجز را و اسب دراز
 همه که خوان عشق افکنده ام در کافضل
 شرع گوید منع لب کن عشق گوید نعره زن

گوهر هر سود و حبیب زیاں انداخته
 بس جایوں مرغ غفل از آشیان انداخته
 معرفت کو تیر حکمت بر نشان انداخته
 طبع رنگ آمیزی از نعل خزان انداخته
 عادت خمیازه در حبیب کمان انداخته
 از نسیم عشوه فرش ارغوان انداخته
 عفو تو شایین رحمت را بران انداخته
 فرش استبرق بزیر سائبان انداخته
 آن جاما سایه بر این استخوان انداخته
 عزت نشان از اوج عز و نشان انداخته
 نشادی راحت نشان از ناتوان انداخته
 نوع و روان غمت را سوکشان انداخته
 دل بدست آورد و جان را زیاں انداخته
 در کسند طره عنبر نشان انداخته
 کوتهی در حبیب عقل نکته دامن انداخته
 ریزه آنرا مجسم اندر دامن انداخته
 کای تو هم در روان عشق خود عنان انداخته

جوهر اول علم بر آستان انداخته
جام آب زندگی از دست جان انداخته
نطق را در معرض عقد اللسان انداخته
منطق را آتش اندر خان و مان انداخته
ریخ اوصاف تو از اوج بیابان انداخته
لذت آوازه در کام جهان انداخته

دولت وصلت که در یابد که با آن محرمی
حیرت حسن تر از نام که در بزم وصال
وصف صنعت که لب هر ذره میریزد بر و
در نهایت چو کشایم لب که برق ناکس
من که باشم عقل کل را ناوک کند از اوب
ست ذوق غمخیزم که نغمه توحید تو

در تعریف کائنات صلی الله علیه و آله وسلم

(عنه)

همت نخورد و نیشتر لا و نفسم را
زین باد پریشان کنم زلف الم را
در چشم وجود دارند هم جایی عدم را
بیمبری من ز رو کند روی درم را
سودت بابر این دور اگر چه سریم را
گنایم نمودند همه دوده هم را
آثار پدیدست صنادید عجم را
ز آبای خود دار بشیم اصحاب کرم را
این فتوی همت بود در باب هم را
در دست ولی گوهر ذات اب و عم را
هر چند هوا عطر دهد قوشت شمم را
اینک بشهادت طلبم لوح و قلم را

اقبال کرم میگزوار باب هم را
از رغبت دنیا کنم آشوب کرم را
فخرم بیاسست کشد از مسند همت
بی برگی من داغ نه بر دل سامان
ایں جوهر ذات از شرف نبت آبات
هر چند که در کشککش جاه و مناصب
از نقش و نگار دور دیوار شکسته
تا گوهر آدم لبم باز نه استند
ماند بود وصف اضافی هنر ذات
ایں برق نجابت که جبهه از گهر من
وصف گل در میان هوا باز نه گردد
التمه دیک که نیازم به نسب نیست

اقبال نکند به چنانگیست بی نظم
نوبت بن افشا و بگویند که دوران
فانی غلط این نعمت بیوقع نشود و دم
و دوران که بود تا کند آرایش مسند
آرایش ایوان نبوت که ز تعظیم
رفد یک شهر دهند حدیش ز محالات
آنجا که سبزه وحیش آید به تکلم
سارایت عفو و غضبش سایه نیلگند
سازند علم و عکس چهره نیفرخت
سایز بر دهم تو از حکم کو اکس
انعام تو بر دوخته چشم و دهن از
ز ان گریه و درویشی دل که بیاوخت
و رکوبی تو تبدیل کند در دلب چشم
از بس شرف گوهر تو منشی تقدیر
تا حکم نزول تو درین دار نوشته است
گر جوهر اول بحسبیم تو دور آید
آنروز که امکان چشم حادثه آراست
تا کون ترا اصل مهلت نخواهند
تا مجمع امکان و وجوب نه نوشتند
تقدیر بیک ناوه نشانید و محل
تا نام ترا افسر خبرست نه کردند

برداشت بیکست ظلم را و علم را
آرایشی از تو کند مسند جسم را
این نشیدت در کسوت و نعم را
بملاح شهنشاه عرب را و عجم را
خاک در او اوج شرف و اوقسم را
تا بیخ تولد نبوشتند عدم را
ز آسیب گرانی بنجر و گوش اصم را
بیت تصور ز آرایش و رم را
معلوم نشد فائده فی کیف و نکم را
تغییر و بدایت تو لحسم نعم را
احسان تو بکافه هر قطر کابیم را
رو شکری آئینه انصاف تو هم را
اجزای خود خود و اجزای قدم را
آنروز که بگذاشتی اقلیدس قدم را
صد ره بعثت باز تراشید ظلم را
تن درنده قاست تعظیم تو خم را
در سایه انصاف تو میخوات حشم را
نشید قضا ترجمه لفظ اہم را
مورد متیقن نشد اطلاق اعم را
سلمای حدوت تو و لیلای قدم را
شیرازہ مجموعہ نه بستند کرم را

عربی شتاب این ده نعت است صحت
 باشد اگر نتوان بیک آنگ سزد دل
 شایسته بدت آر که بنیند در پیش مهر
 گیرم که خرد حصر کند مایه نقوش
 شایسته بطایت که از آن کام کردانی
 از باغ نعیمش بده انعام و لیا سبز
 آسایش مہاگی حق ز تو خواهد
 دامن زرد زده بخورشید و لیکن
 هر خید طبعی بود این مس تو بفرمای
 من ہم بجات لب خجلت نہ کشایم
 ہر گاہ کہ در مہج بلغزم تو بجشای
 تحصیل ثواب و شرف نسبت نعت
 تمام تو آمد ز شیت بہ نوشتن
 دانش کشاید بسز اعتدہ نعت
 مہج تو ز اخلاص کنم گدیہ نہ از علم

آہستہ کہ وہ بروم تیخت قدم را
 نعت شد کونین و مہج کی جسم را
 شایستگی من چہ بیار و چہ کم را
 آن حوصلہ آخر ز کجا نطق و رقم را
 نو سید ہل عربی محروم و دژم را
 با سطل او سطل اصحاب شکم را
 ادہیہ و دفرخ نہ کند بلغ ارم را
 شوق طیران سیکندار باب مہم را
 تا جلوه دہد سیف تو اکیر کرم را
 ای آب حیات از لب تو خضر نعیم را
 کہ مہج نہ دامن من حیراں شدہ دم را
 زینگو نہ خجل ساختہ حسان عجم را
 بالا گرسن شد از یاد قلم را
 زینجاست کہ اندیشہ نگون کرد علم را
 از سیکدہ چوں آدم آدمی حم را

نعت ایضا در

اے برزودہ دامن بلا را
 چوں در رہ مردمی نہی پای
 یا دم نہ کنی مہج گر من
 دیواں گرے محبت تو

سرور پے خویش دادہ مارا
 از کوچہ ماطلب دفا را
 بے غرہ ندیدہ ام صبارا
 کامروز مسلم ست مارا

بیگانه ز تاج کرد تارک
 جان و دل من پر از غم تست
 آادۀ صد سرود و دروم
 صد چاک سپرده ام به دوت
 ای بخت چنان کن که آخر
 یادست جفای چرخ بر بند
 تا که بشکب و ریزد یرم
 یارب چه عداوتست با من
 با خویش چو راز دوست گویم
 در ملک فرنگ و شهر اسلام
 تا که بمیان خود به بیم
 در انجمن جمال رویت
 گر نقش جمال تو نه گبزد
 تا که منکم بختو گوید
 از عشق فسلان بباد دادی
 بر خید که راست گوید انا
 رفتم که به کنج خانه طبع
 گنجی بگفت آورم که شاید
 درج گهر آورم که شاید
 دستی سخن آورم که شاید
 اینک بزبان رسانم از دل

آواره ز کفش کرده پا را
 بهر توتی کنم چه جا را
 تا کرده امتام یک نوار
 تا کرده بدوشش یک قبا را
 ممنون اثر کنم دعا را
 یا بخل عطای بدعا را
 آفات نجوم فتنه زار را
 این کار کنان کبریا را
 از خانه بروں کنم صبارا
 معنود ندیده ام موارا
 دست اجل شکسته پارا
 بگرفته ز آفتاب جا را
 از سینه بروں کنم صفارا
 کامی و هم تو کرده بی صبارا
 سرایه دانش و ذکارا
 خاموشی این ستم فزارا
 هر مون شرف کنم شنارا
 سرمایۀ نفت مصطفی را
 آویزه گوشش امبیارا
 مجموعه الحف اولیارا
 تا داغ کنم دل سمارا

ای جو دوست و دل سخارا دی غم تو بال و پر صبا را

دفعہ ابوالفتح بہمنی خجندیہ

(چند)

ز آسمان وزمین مشردہ آگہاں آمد
لوائے فوج حکومت بقتلگاہ رسید
دو جنبہ ست کہ از غایت جلالت تقدیر
نخت ہجرت سلطان دین کہ از کعبہ
دوم مراجعت فخر دہر و سرکز ملک
بجد مملکت شاہ رفت و عالم گفت
چو باز گشت ز اقصای ملک دولت گفت
سپہر گفت ہل مدح روزگار و بگوئے
جہاں بگفت کرنے نے بگو کہ جان جہاں
من ایس شنیدم و گفتم کہ گر غرض چیست
بگو خلاصہ تقدیر خانخانان است
بہر قدم کہ ہمیں زو زمین زماں را گفت
بہر دیار کہ آمد زماں زمین را گفت
درون دائرہ آسمان ز آمدنش
ز سبب بلندی نامت کہ تاج و تادک نظم
بیابیا کہ ز اقبالست ای بہشت نہم
اگر ہوائے چمن داشت نو بہار رسید

کہ آفتاب زمین تاج آسمان آمد
ہماری اوج سعادت با شیاں آمد
لباب جملہ تواضع و رجہاں آمد
سو دینیہ بہ تکمیل انس و جاں آمد
بہ ننگ گاہ شہنشاہ کامسراں آمد
کہ صدر مجلس دنیا باستان آمد
کہ روزگار بسر رفت در میاں آمد
کہ آفتاب سوئے ناف آسمان آمد
بلب رسیدہ و گردن جہاں آمد
ہمیں زبس کہ بگوئی خدا ایک گاہ آمد
کہ ہمعنان شہنشاہ انس و جاں آمد
کہ ختم آمد و فرخندہ و جاں آمد
کہ اجہم آمد و بر فرقہ و خداں آمد
بہر شش و فرش بگویم کہ آسمان آمد
چو و یکساں و سہ و جبہ او ہاں آمد
زمانہ برتر از امید کامسراں آمد
و گر امید شمر داشت بوستان آمد

قلم نمان تو سنجید و نه فلک را گفت
 فلک غمان تو بوبید و شش جہت را گفت
 حریم روضہ جاہ مرا بود چمن
 توئی کہ در ازل اندیشات بدین قضا
 گزینائے تواز طبع میکند تنگی
 مگر دعائے تو جو خد ز دل بحسن قبول
 فلک بجز ہمتی بعکس فرمانت
 امید بر اثر نقش پائے احسانت
 ز بحر زم زم اندیشہ لب گزید و گفت
 فلک بمدح تو دوشینہ کرد و تحکم
 خدا یگانہ احوال و لم تو سب را
 چہ احتیاج کہ گویم کہ مر دو عمرانی را
 دریں مصیبت عظمی کہ در سنگین دل
 چنان فریفت مرا گر یہ ہائے روحانی
 کہ رہبرش بعدم شد کہ مرگ از مرگش
 رفت و لطف تو برین گماشت این بدت
 دلے بنعت اوصاف و وصف ارواح
 تو آگہی کہ مرا از غروب این نور شید
 من آگہم کہ گراں شب چراغ گم کردم
 بہار باغ مرا اگر قضا بخت برد
 ہر آن عروس کہ در نور شد ز جملہ لطف

خوشا لہلال کہ ہم شکل این بناں آمد
 خوشا زانکہ در تحت این عمارت آمد
 کہ آفتاب در و فکل اقحواں آمد
 گذشت بر اثرش امر کن فکاں آمد
 کہ گوش بر در دروازہ دہاں آمد
 شکافت برقع و قاسم حذر باں آمد
 دو غوطہ زد و نبیہ عمر جادواں آمد
 دو گام زد و بسر گنج شایگان آمد
 کہ راز سینہ اندیشہ بر زبان آمد
 خیال کہ لطف بنزدیک داستان آمد
 چہ گویمت کہ دلم چون زغم گراں آمد
 چہ بر سر از ہوس مرگ ناگہاں آمد
 ز گریہ بر سر و چشم خوں فشان آمد
 کہ چشم از ہوس قطرہ بجاں آمد
 سیاہ پوش تر از عمر جادواں آمد
 بنزد عقل کہ تاوان آں زیاں آمد
 ہاں کہ رفت بنزدیک من ہاں آمد
 چہ گنجائے سعادت زیان جاں آمد
 چہ گویم بتلافی آں زیاں آمد
 بہار باغ بہشتم بہ بوستان آمد
 ز راہ تہنیت اینک بہ آستان آمد

همیشه تار سد از آسمان گویش این کو
که عهد دولت بهان شود فلاں آمد
ز دور که تو گوی باد آسمان تا چشم
که دور خشت این رفت و دواں آمد

در وصف

بر سوخته جانے کہ به کشمیر در آید
بنگر که ز فیضش چه شود گوهر کینا
و اگر به چنین فصل که در ساعت گلزار
از بلبل خاموش دل باغ گرفته است
گل هم چه کند با صبا نواست که عرفی
کو نهفته از شاخ گل جلد تپی باشش
ننگفت گل اما بشل برگ شانه
وقت است که گل بر کند پرده رخ باز
متاب گل از هم بشکافد نقب شاخ
فرو دس بدر و از ده کشمیر رسد دست
زیبائی کشمیر گرش باعث عشق است
آن چشمه که رضوان چو رود تشنه بوش
آن لاله که می گام تراشید ان خارا
در چاشت که از تنم گل گرد نشان است
تا رنگ گل ننگد از تابش خورشید
از بس که کند جذب طوبت خط من نیست

گر مرغ کباب است که با بال و پر آید
جلت که خرف گردد و آنجا گهر آید
از لطف هوا چاشت منیم سحر آید
اورا چه گنسہ محل گل دیزر آید
آید شو کشمیر و گلکش بر اثر آید
تا بلبل شیر از درین باغ در آید
گر پائے نهم خون گلم تا کسر آید
ز انسان که تر فانوس چراغی بد آید
وز لعل او سیب قمر لعل تر آید
گو مد عیبه گر نگرنده است در آید
من می خرم از زال فلک عشوه گر آید
کوثر برش تیز تر و تشنه تر آید
از نیمت سنگ و دهن تیشه بر آید
آن باد که در من گدازد جگر آید
حرا کند میل که خورشید بر آید
گر ساغر چینی ز مویا بر حبه آید

حاجت بدوزخم از نڈش قطع محالت
 ز اں کرند و نشو و نما زخم سختین
 کشمیر بہشت ست فریبندہ کہ شبلے
 طادس مثالے کہ نہ افشا زہ پروبال
 زیندہ عروسے کہ بیفرودہ جمالش
 ہر لحظہ کہ شاداب و ترش منیم و گویم
 یاد از روش خود کنم و زیم خداوند
 چوں بوی گل آید کنم از انجمنش یاد
 ہر گہ کہ بغرم سفر از شوق تو عرفی
 زاری کند از شش بہت آغاز کشتاب
 لیک از مہم خدمت کہ فی لطف جہانت
 کشمیر برود از او والد کشمیر
 کارش مہ اپنا شتن چشمہ گریات
 ترسہ کہ دیر بخاک چو از شوق تو گریہ
 از بسکہ ظالم صفت افتادہ ہوایش
 ملک تو اش آور دہ کشمیر و گر نہ
 می آید می سوزد ازین رشک کشمیر

۱۰
 گر نگد لے اہل قطع غجر آید
 مصمت شدہ تا زخم و گہر اثر آید
 آید چو در صومعہ بروئے سفر آید
 ہر لمحہ بزنگ و گہر اندر نظر آید
 ہر دم بنظر خوشتر و شاداب تر آید
 بکشاے بغل بو کہ از آغوش در آید
 ہر گہ کہ صبا از چمنش جسلوہ گر آید
 تا گہمت گل ایہ صد در و سر آید
 آید بوداع و سے و با چشم تر آید
 کیں فصل و سہ فصل و گرم بر اثر آید
 چندان کند کث کہ وقت شر آید
 اتانہ چناں کش بدل از دیدہ در آید
 ہر گاہ کہ سیامے تو اش در نظر آید
 خون جگرش گل شود آنگہ بدر آید
 بیم است کہ او سحرش بے اثر آید
 کے از سر آن خاک بخاک و گر آید
 چوں یافت کہ آید بہ کجا بر اثر آید

ختم شد

انتخاب

قصاید حکیم قالی

برائے

امتحان انٹرمیڈیٹ

جامعہ عثمانیہ

مطبوعہ

مطبع نظام دکن بازار علی سی میاں

دیح علی بن موسی الرضا علیه التحیه الثناء

(مقدمه)

جو این خیزد گوهر بریزد گوهر نیز و گوهر را
 شد گفتی همه چیره به مغزش علت سودا
 باشک دیده و اسق بزنگ طره عذرا
 بروی پر سر نه سوده درون پر لولولا
 چو در برم لب زندان ز نور زنا صبا
 زده بس در ناسته زمستی خیره ز نارا
 چو شاه مصر در زندان چو ماه چرخ در ظلم
 و یاروشن گهر بهمن شده در کام اثر ما
 ز بس باران از ان اثر الیطف گلشن و صحر
 کشیده از طرب بلبل بشاخ سحر گل آوا
 ز بس الماس پاشیده باغ از اثر الیضیا
 دزد و رشک نگارستان زمین از لاله مرا
 چمن زعفران پیرایه چو رنگین شاد عینا
 چو او چون از او باغ و یار چون دو کشد آوا
 ز بس کسوت اکسوز اثر الیخلعت دیا
 چنان از بل کشد لاله که سحر از فرق اما
 بزنگ چهره فلان بوی طره حورا

گرد و تیره ابری باده ادا بر شد از دیا
 چو چشم این خیره چو روی رنگین تیره
 شب گول چون شب عاشق گرفته چون عاشق
 تنش با تیره آلوده دلش از شیر آلوده
 بدل گلشن تن زندان گهی گریان گهی خدا
 چو دودی بر هوا زنده بودی مست آشفته
 شد نور شید نور افشان بجای جرم او پنهان
 و یاد تیره چه شیرین نهفته چهره روشن
 لب غنچه رخ لاله بروی آورد و تجسسه
 ز فیض او دمیده گل شمیمه طره نعل
 عذار گل خراشیده خطریحان تراشیده
 از و اطراف خارستان شده کبیر بارستان
 فکده بر من سایه چمن را داده سر را به
 زیمش مرغ جان پرده همیش زهر با درو
 خورشید هر دم از گردون که پوشد بر تن با مو
 فشانده چمن ترال و ماند از من لاله
 کنون از فیض او بنان نماید از گل و یحسان

چمن از سر و دینبر هال خلق و کبشمر
 ز بس گلکهای گوناگون چمن چون صفت گل
 ز بس خوابان فخر رخ گلستان غیرت خلق
 ز بس لاله زب نسری دمن نگین چمن
 گل از بادوزان لزان و زان شکفتن از راه
 ز قمر لاله و سوسن ز نور و نور و نسیم
 پیچ و دریا مول چو درستان صفت و صفا
 تو گوئی اهل یک کشور بر بند پا بر بند
 چمن از قمر و درویش چنان لاله شست چمن
 غم بر بشته امکان نهنگ تجو ایمان
 امام شامن ضامن حریفش چو حرم امن
 نهال بلع علیقت بهار مر غزار دین
 سحاب عمل را از لاله ریاض شعر و لاله
 خوش بهر فروزنده لبش یا قوتی ارزنده
 ز جودش قلمه قلم ز رویش پرتوی انجم
 بهشت از خلق ادبونی مجله انجود او
 ستاره گوئی میدانش طالع یی چو کانش
 قمر نگینی ز رخسارش نکر طعمی ز گفتارش
 زمین آثاری از خوش فلک حشای از رخسارش
 خرد طفل و دبانش قمر شمع شبستانش
 نظام عالم اکبر قوام شرع پیغمبر

دمن از لاله و عجم طر از قوت و قوت
 تو گوئی قمرش غلط طوس صبا گسترده و دروغی
 همه چو نوش در پانچ میچو سیم و سیم
 ز بوی آن ز رنگ این عود گلشن در میان
 بی نبود گفت از زان کسا و عمنه سارا
 دمن چو دای این چمن چو سینه سینا
 ز کیولا انما ز کیو ز کس شهل
 چمن در جنگ سال اندر بهامون استفا
 که طوس از قمر شاه دین برین ز کعبه خضر
 دلی ایزد متان علی عالی اعلی
 زمین از حرم او ساکن سیم از غم او پویا
 نسیم ز نسیم نسیم نسیم نسیم دو حله
 خرد بر چه او داله روان از مهر او شیدا
 از آن جان خرونده ازین قلمی سخن گوید
 جنابش قبله مردم رواقش کعبه دلها
 بجنب حشمتش کوئی کرایا گنبد مینا
 ز نعل شمع کیرانش غبار توده غبار
 شبه امحر دیدارش نهان چو روح در عطف
 اهل دین به زرش ندارد دم زدن یا
 بهر چه رخسارش ملک حیران تر از حیرا
 فرغ دیده حیدر سر و سینه زهر

ابد از بهشتش آنی فلک و مجلس خوانی
 وجودش با قضا تا ابد ز جودش اسوا نعم
 قضا پرستش شمعش فانی غایت در پیش
 زمین کویتش و شمش فلکی در پیش
 بابل بحر و کان بخشد خطا گفته جهان
 ملک مست جمال او فلک محو کمال او
 زمان را عدل او زور جهان را ذات او فخر
 ز قدرش عرش تهناسی و منقش خاکش تار
 اهل را جود او مربع اجل را قهر او مضع
 رضای او رضای حق قضای او قضای حق
 کو اکب خشت ایوانش فلک جری خونخوارش
 رخسیرایه مستی دلش سرایه مستی
 ملک را روی دل سورش فکر اقبال و پیش
 جهان را او بود آمر چه در باطن چه در ظاهر
 کند از یک شکر خنده هزاران سروده را زنده
 ردای قدس پوشیده بهضم نفس کوفیه
 می از نیای لا خورده سبق از اسوا برده
 زوده در دشت لایزال که لا معبود الا الله
 شده از بس بیاد حق بجز نفی مستغرق
 روان را ز پرده سراید از در پرده

بخوانش شمش نامی فروزان بنیاد بهیا
 حد و شش با قدم هم حیاتش با ابد همتا
 چو ماهی بنیادش شمش مهر دنیا و ما فیها
 دلاچول آسمان شمش بر پیش ایند کیتا
 گر قسم کوهان بخشد زبیا ری شود پیدا
 ز دریای نوال او جالبی لجه خضر ا
 ز راز او زمان پرورد جهان را او جهان سیر
 بلع شوکتش خاوری ریاض خبت المادی
 فلک را قدر او مربع ملک را صدر او لمجا
 دلش از اسوا ی حق گزیده غلت غفقا
 بزیر خط فانش چه جالبقا چه جالبسا
 وجودش دایه مستی چه قطع چه در مبدا
 بگر کعبه کوش طواف مسجد الاقصی
 یا مراد شود معاد ز دیوان قضا طهر ا
 چنان کز چهر خشنده جهان پیرا برتا
 به نرم انس نوشیده می و حد رجام لا
 وز انیس سر برآورده ز جیب جامه الا
 چو مدهم نورانی چو آب و جلا در با
 ز کاخ نفی بسته ره بخله نگاه استنفا
 چنان با حق بنده طمع که استنفاستنفا
 بی گیر دگر دهنده نیا اهل ابر بری کالا

رموز علم اور یسی بود و وقتی شد یسی
 ز بی زیدال شناخوات دگیتی خوان احسا
 تبار میخ حرکات زحل بند دی و مکتب
 بسر از لطف حق تاجت هر قشع منجبت
 مبین نو باد آرم بهین سپرای عالم
 قوی غالب قوی قاتر قوی باطن قوی ظاهر
 ممالک را قوی بر مبر ممالک را قوی زیور
 تود و معموره امکاں خدا فندی پس زیور
 قوی بر نفع و ضرر قادر قوی بر خیر و شر قاهر
 تو جسم شرح را جانی تود و عقل را کانی
 تود انانی حقایق را تو بنیانی و قایق را
 مزل از ماه تا ماهی ز حق پر دانه شای
 زمان را از تو افرازش زمین را از تو آفریش
 بلکه قدرت داور تو بودی آفر گستر
 زودت خلقه گردن ز تیغ شعل کاوش
 اگر لطف تو ای داور نگر و خلق را بر میر
 ز بی ای نخل باغ دین گت اندر دیده چنین
 در او صف تو قانی و در او سخن دانی
 سخن تخم است و او در مقل شایع الی الی
 قعالی الله گرش خوانی سعاد الله گرش رانی
 گرش خوانی بی ازل و دلش رانی غیبی عابد

چو داند ذوق البیسی رموز علم الاسماء
 خفی فترک فرانت جانرا عوده الوعش
 ز نیم چشم جانکاهت فلک رانج استر
 با ط قرب معراجت سبحان الذی اسر
 چو خیر الملیس محرم بخلو نگاه او دانه
 قوی نای قوی آمر قوی داور قوی دارا
 محامد را قوی مظهر حارف را قوی منشا
 چو در گنول چو در ن جان روان حکم تود را
 قوی بر دیو و دهر قوی بر نیک و بد دانا
 تو گنج کان زیودانی تودانی سر ما و جا
 تو رویای شقایق را زانست صحر و صفا
 گر افرازی و گر کاهی نباشد از کست پروا
 روا را از تو آفرایش خرد از تو استغنا
 نزاده چارکان مادر نبوده هفت کان آبا
 ز قیمت نظر همچون ز ملک خطوه بیدا
 ز آه خلق و دشت قیامتها شود بر پا
 نماید خوش پروین کم از یک دانه خرا
 کند امر فرد و مقانی که تا حاصل بر دروا
 فشانده دانه و بنیران که چنید خوش و جزا
 بهر حالت که پیدانی قوی مستر قوی ملو
 گرش خوانی شود و خوش دل و شانی شود و سوا

گرش خوانی غناک اندویش رانی همال شد
گرش خوانی شتا گوید ویش رانی دعا گوید
الامور منیاس و دماذگل گل و ریحاں
چو لاله زار است خرم چو گل باختری توام

بهر صورت بخرال ملک کما تمنی کما تمنی
نترسد بر ملا گوید ستم زیبا کرم زیبا
بروید بنیل از بتان برآید لاله از خارا
چو ریحاں بنم و تنگیں دم چو بنیل بتان پیرا

دستار شهنشاه اسلامیه درین شایانای خلعت ملکه گوید

فرو بگرفته گیتی را بیلغ و رانغ و کوه و در
شیخ از نسیم هوا از زمین از گل تل زنبه
از ابر و آفتاب و لاله و شاه اسپرم پستی
عقیق و گهر بادست و پیر و زه را مانده
ز صنع ایزدی نمونه دات و لایم و جیرا
کنون که زخیل و شمشاد و بلغ و بوستان دارد
بصحن باغ و طرف رانغ و زیر سرو و پای جو
بویره با بیتی شکول و شوق و تنگ و بی پروا
سمن خوی و سمن بوی و سمن روی و سمن سیما
برش و بیافرش زیبا قدش طوطی خدش خبت
بیالاکش بیما خوش بود و گلش بخو آتش
چو سبیل سرو و سمن کش مت روی و دوی و چه نو
کفش زنگین و کش گلشن گلشن گلشن گلشن
دوهاروت و دواروت و دو کلمه که دو مرطاش
در است از غم و اندیشه و فکر و خیال او

نم ابر و دم باد و وقف برق و غوث مندر
چو اصل باغ تابش چشم و دم و تاج و طوطی پر
عوا و اسودن و امیض و سمن و سمن و سمن
شقیق و شقیق و بوستان افروز و سمن
اگر گوشا اگر اژدرنگ اگرانی اگر آذر
چمن زربین سمن گلشن زربین آینه ان نور
زرن گام و چوکام و بخور جام و کش باغ
سختن پرواز و خوش آواز و فسون از و جلیت
پری طبع و پریزاد و پری چهر و پری پیکر
غش روشن جوشش و روشن گلشن گلشن گلشن
چشم آموه نقد ناز و بخند و خطه عینه
مه روشن شب تادی گل سوری می احمر
بخوش بر و سمن رخ گلشن بتن مرمر
راز خواب و راز تاب و پیر از آب و پیر از شکر
نقاش گل و پاد گل و باد و دل و سمن و سر

ز غمکش چون انار و نار و مار و انار و مار و مار
 ولیکن باز افرو تا دم که سال ماه و روز و شب
 طراز تاج و تخت و دین و دولت الهی
 ملک اصل ملک نسل و ملک اهم و ملک اتم
 عد و بند و طغی و سیر و جوی و سیر و پیشه
 قوی حال و قوی یال و قوی بال و قوی باز
 شهنشاهی که بت او را بطبع و طبع و جان و
 حقایق و خواص و قیام و ان معالک و لاک
 رفیق فضل و رفیق لیل و خلق و خلق و خلق
 برای و فکر و طبع و طبع و طبع و طبع
 زهی ای بزین و اندام و چشم و جسم و جوارح
 حام و قو و مال و تحت و اقتبال و مراد
 و آرزوی که گوش و دهان و جان و دل و ضمیر
 زهم و تیر و تیغ و گرز و گویال و گویال
 خزان و سنگ و پاشنه و گرز و دوزخ و سنگ
 بلا کاز و بدن آهمن و ناس آتش و نیر کوره
 و لیران از پی جنگ و نیر و دوزخ و غوغا
 تو چون بر و ننگ و پیل و دوزخ و نیر و نیر
 زیرت او پی چالاک و چیت و چالاک و چیر
 سرین و ستم و ساق و سینه و کتف و میان
 دم اندام و یال و باز و زین و رکاب و

بری گفته ولی گفته تنی جفته قدی چهر
 بطبع و طبع و جان و دل و نای و نای و نای
 که جوید نام و اندام و پاشد سیم و خند ز
 ملک طبع و ملک خوی و ملک روی و ملک
 عطا بخش و صبا بخش و ساق و ساق و ساق
 جها و جوی و جها و جوی و جها و جوی
 قضا و قضا و طبع و طبع و طبع و طبع
 ملک پای و گر نای و سایه و سایه و سایه
 دلش صافی و نقش کافی و نقش کافی و نقش
 خرد و منقوش و منقوش و منقوش و منقوش
 عصب و نیر و نیر و نیر و نیر و نیر
 سیر آهمن و قضا و قضا و قضا و قضا
 غوکوس و ننگ و ننگ و ننگ و ننگ
 قضا و نیر و نیر و نیر و نیر و نیر
 بسم و نیر و نیر و نیر و نیر و نیر
 تیر و نیر و نیر و نیر و نیر و نیر
 روان و نیر و نیر و نیر و نیر و نیر
 بکف تیغ و نیر و نیر و نیر و نیر و نیر
 شمع آتش و نیر و نیر و نیر و نیر و نیر
 سحر و نیر و نیر و نیر و نیر و نیر
 شرار و نیر و نیر و نیر و نیر و نیر

بیش باد و میش ندان تنش ابرو کش طوفان
 بیک آهنگ جنگ غم و خشنم رکند آذنی
 بیک نادر و در هم و در هم چش ز هم دتری
 بدشت از سهم تیر و تیغ و گرز و بزلت انداز
 شهاب آانی از دور و غم و رنج و الم گشته
 سز و کز فیض فضل و جود و نلت زین اسیر
 نید و حمد و لوح و کمر و توصیف گرش باشد
 الا تا زاید و غیره و الا تا و بد و سر ز د
 حسود و دشمن و بدگوی و بدخواه ترا با دا
 بال و باد و روز و شب و بید و خواب و جا و است

کفش برف و خورشید باران و شبنم غمشند
 دو صد دیو و دو صد کبوتر و دو صد نیو و دو صد
 دو صد پیل و دو صد شیر و دو صد ببر و دو صد اژدر
 نان قارن پیرترین کمان یمن کمر نوز
 قدش جنگ و ترش تار و دمش نانی و لش
 نهانش نخ و چین شاخ و شاخس برگ گزین
 محله آینه شجر خامه فلک نامه جهان دفتر
 نم از آب قند از نار و گل از خاک و خزان صر
 بسر خاک و چشم آب لب باد و ببل آذر
 کجک بر سر جنگ در مل حکم بالبر حکم بستر

فی السمّطات

و یح و سنا اختر شیار می و صد که تیر جبار شکر بی و عیسا و محمّه
 شعیب کاسکار المیرین قاجا او ام الله اقبال گوید

(*)

بنفشه رسته ازین بطرف جو سار
 رنگ اگر ندیده چنان جهد شتر آرد
 دیا گسته حورین ز زلف خویش تار
 به گهای لالین میان لاله زار
 که چون شتر آرد جهد ز رنگ کو سار
 ندانماز کو که شکونه از چپ پیر شد
 نخورده غمیر عارضش چو ابرنگ شیر شد

گناہم کہ بچوں بدام غم اسیر شد
ز پالکندہ دلبرش چہ خوب و نگیر شد

بلی چنین بزدل ز عاشقان نگار

دریں بہار ہر کسے ہوا سی راغ دار و
بیاد باغ طلعنی خیال باغ دار و

بہین دل منت و بس کہ در و فغان دار و

جگر چو لالہ پز خون

ز عشق گل غدار

بہار را چہ میکنم چہ شد ز بہار من
کنارہ کہوم از جہاں جواہد از کنار من

خوشا و خرم آنکھی کہ بود یار یار من

دو زلف شکبار او پنجم اشکبار من

چو چشمہ کہ اندر و

غزال شکوی من ز من خطا چہ دیدہ
کہ ہجو آہواں چین از آن خطا میدہ

بنفشہ بوی من چرا بجز و آرمیدہ

نشاط سینہ بردہ باط کینہ چیدہ

باز نقل آشتی

بصلح در کنارم از دشمنی کنارہ کن
بس است گیر و دار

دیو چو سجدہ شد ز زلف خویش پارہ کن

دلت رہ از نمید بزد و ست از ستارہ کن

براد بہ بند صد گرہ و ناں پس اتخارہ کن

کسخت عاجز آیم

نہ دلبری کہ بر رخ بیاد او نظر کنم
نہ محرمی کہ پیش او حدیث عشق سر کنم

نہ مہمی کہ یکدش ز حال خود خبر کنم

نہ بادہ محبتی کہ ز و دلغ تر کنم

نہ طمع را فرغتمی

کسی نہ بر دم خبر کہ کیستم چہ کارہ ام
کہ تن دہم بکار

نہ خادمی کہ یکدش ز حال خود خبر کنم

نہ بادہ محبتی کہ ز و دلغ تر کنم

نہ مہمی کہ یکدش ز حال خود خبر کنم

نہ طمع را فرغتمی

بہشت را چہ میکنم تباہت من توئی
بہار و باغ من توئی ریاض و گلشن من توئی

بدل نه غایبی ز من که در سرت من تویی

چو بودم تبارم

مین ز سینه خطت بخرمتی چمن شود

سمن چه بنگرد خست بجان دل شمن شود

نگاری از نگارم

که بابت طهر زدا بختلی نیس زدا

ز اضطراب عشق تو چو آسمان بلرزدا

بسان خاکسارم

ز چشم خویش می فشان ز لعل خود پیالده

نه بھر نقل لبه مرا لبب حوالده

برای میکسارم

نهال را چه میکنم که ز اهل غرس نیستم

بحفظ کشت عمر خود کم از مترس نیستم

همی ز کشت زارم

بیارگاه نه من بزم طوس میخورم

شراب گبر هیچ شدم می جو سس میخورم

برگ گوشت زارم

چو سال تازه میشدی می قدیم داشتم

دل جوادر پسر کف کریم داشتم

گذشت روزگارم

بیچ روی نمی ز بیچ کس نمی کشم

بکن هر آنچه میکنی که سر نوشت من تویی

نهفته در وقت من

دمن ز خنده لببت عقیق ز این شود

چمن ز جلوه رخت پر از گل سمن شود

از آنکه ننگد و چو تو

به پیش شکر لببت چه دم زند طهر زدا

خیال عشق روی تو اگر زین بو زدا

همی بودست ندم

بت دو هفت سال من مرا می دو سالده

نگار لاله چمن من می برنگ لالده

که واجبست نقل و نهی

بہل کتاب را بهم که مرد درس نیستم

شهر اہم آشکارده که مرد ترس نیستم

که منع جانور کند

من از شراب میخورم بباگ کوس میخورم

پیالہای ده سنی علی اردوس میخورم

نه جو گیم که خود کم

الا چه سالہا که من می دیدیم داشتم

پیالہا و جامہا ز زرو سیم داشتم

چو خوش بازو نعمتم

کنون ہم ارچه خلمم ز دل نفس نکشتم

فغان ز جور نیستی بد اورس میکشتم
 کشیدم ارچه پیش ازین سپس نکشتم
 مگر بد آنکو صد رهم
 رها نه ز افتقار
 صفیه که از صفا بهشت جادوان بود
 کرمیه که از کرم حساب زرفشان بود
 فرشته زمیں بود ستاره زماں بود
 غفاف اوست که ز ازل حجابیم جان بود
 کلش نوش حشش
 مضمون ز نیش خار
 سپهر عصمت و حیا که شاه اوست ماه او
 شبنمی که هست روز و شب زمانه در پناه او
 سپهر و قبا ئی او ستاره در کلاه او
 الا زاده مادری شبنمی قرین شاه او
 بخور ازین شرف افش
 سناست افتقار
 یگانگی که از شرف دو عالمند چاکر شش
 ز کائنات انتخاب سر و چادر گوهرش
 بیخ حس شش جبهت شمار هفت اخترش
 بهشت خلده و نه فلک نکلند و سایه مهرش
 مخلوق و لایه بیم دور
 نه دهنه صد هزار
 میان بدر و چهر او بے بود مہا بینہ
 از آنکہ بدر بہر کسی بہ بیند شش معاینہ
 ولیک بدر چہر او گماں بر مہر آئینہ
 کہ عکس ہم ننگند چو نقش جان در آئینہ
 خود از خرد شنیدہ ام
 مرایں حدیث بار
 بحکم شرع احمدی رواست اجتناب او
 و گرنہ بہر ستر رخ چہ لازم احتجاب او
 حیای او حجاب و عفاف او نقاب او
 و گرنہ شرم او بدی حجاب آفتاب او
 شعاع نور خلقتش
 شگافنی جبار
 زہی فلک بہ بندگی ستادہ پیش روی تو
 بہشت عدن آیتی ز خلقت مشکبوی تو
 تو عقل عالمی از کسی ندیدہ روی تو
 نہاں ز حشیم و در میاں ہمیشہ گفتگوی تو
 زبان بشکر حشمت
 کشادہ شیر خوار
 خصال جلیل تو بہر ہر کہ مہنگرد
 وجود کائنات را و گر بہیج نشہ

چو ذره آفتاب را بچشم دریا در د
 بهمت وجود تو ز بهت و نیت بگذرد
 همی ز وجودت بگفد
 بچهره اش بهار
 ز بهر آنکه هر نفس ترا بجا شنا کنم
 برای طول عمر خود بخویشتن دعا کنم
 حیات جاودانه را منتی از خدا کنم
 که تا ترا بجان و دل شنا بفرم کنم
 ز گوهر تنای خود
 فرستد شمارم
 چه بتم ز سر دماں که اصل بروی توئی
 چه ضرغام از این آن که صرف آدمی توئی
 جهان پر ملال را بهشت خرمی توئی
 بجان غم سیدگان بهایم توئی
 همی نشان از من برود زن شمارم

ختم شد

انتخاب

قصاید سعیدی

برکے

امتحان انٹرمیڈیٹ

جامعہ عثمانیہ

مطبوعہ

مطبع نظام دکن بازار عیسیٰ میان

فی مَحِ اَکِسا نو

❦

وین حمت خدای جهان بر جهانیا
گردن نهاده بر خط فرمان اینخان
آمد ز تیغ حادثه در باره امان
گل با شکفتن آمد و لبیل بهوتان
وای روزگار رفت که گر گه کند شبان
فرماندهی گمارد بر خلق مهربان
از قیروان سپه کشند تا بخاوران
از هم میوفتند ثریا و فراقان
چپال دهند و بند بگردن کشند قلاان
نه خوشه اند بر همه شهناسه دانتان
یک کترین بنده تو پادشاه نشان
کلاندر حجاب خلق نیاید حجاب آن
کز بیعت تو پشتند او اند چون کمان
نه نهاد مدعی سر بر سر نه با و جان
باطل خیال است و خلاف آمدش گمان
گر سر به بند گیت نهادی بر آستان

این منتی بر اهل زمین بود از آسمان
تا گردان روی زمین منزه شدند
اقصای ترو بحر بنا یکدست و
بوی چین بر آمد و برف جبل گداخت
آن دور شد که ناخن و دندان تیز بود
بر بقعه که چشم عنایت کند خدای
شاهی که عرض لشکر منصور اگر دیده
گر تا خلق بشکر سپاره آورد
سلطان روم در دوس بخت و بد خراج
ملکی بدین یاقوت و حکمی بدین شوق
ای پادشاه مشرق و مغرب با اتفاق
حق را بر دوزگار تو بر خلق منتی است
در روی دشمنان تو تیری نیو فتاد
هر کو به بند گیت که بسته تاج یافت
باشیر خیمه کردن رو به نه عقل بود
سر بر نان نیزه نکردیش روزگار

کجشک را چو داند روزی تمام شد
 گردون شان قهر به باطل نمیزند
 اقبالان نهاده به کوشش نمی دهند
 بخت بلند باید و بس گفت زورمند
 هر نو بجای نظر یکی می کند سپهر
 بجای نشان که دولت باقیست برود
 ای باد شاه روی زمین دور از انشت
 تو کام جادو امانت تصور نمی شود
 نادان که بخل میکند و گنج می نهد
 یارب تو هر چه رای صوابست فعل خیر
 آجوی طبع بنده چنین مشک میدهد
 پیوه بر بیض زمین این سخن گرفت
 سعدی دلاوری و زبان آوری کن
 گرد عیار نقد ترا بر محک زنند
 لیکن حکم آنکه خداوند معرفت
 گرچون بنفشه سر بسخن بر نمی کنم
 چون غنچه حاقبت لبم از یکدگر گرفت
 یارب دعای پیر و جوانت رفیع باد
 دست لولک لازم فقر اک دولت
 در اتمام صاحب صدر بزرگوار
 اکفی الکفای روی زمین شمس وین ملک

اندیش باز نیاید به آشیان
 الا که کسی که خود بزند سینه بر شان
 بر بام آسان نتوان شد بزدان
 بیشتر خاک بر سر تلاح و بادبان
 هر بدتی زین یکی میدهد امان
 کاین باغ عمر گاه بهار است و گاه خزان
 اندیشه تقلب دوران کن زبانیان
 خرم کسی که زنده کند نام جادوان
 نردود دشمن است تو برودت ان نشان
 اندر دل وی افکن و بدست او بران
 کن پارس میرند بتا آتش ارغوان
 هر دم نمیزند که خود میسر و دوران
 تا عیب شمرند بزرگان خورده دوان
 بیار زر که پس بدر آید بامتحان
 داند که بومی خوش نتوان داشتن نهان
 فکر از دلم چو لاله بدر میکنند زبان
 تا چون ننگوفه پر ز سر خم کنی دها
 تا آن زمان که پیر شوی دولت جوان
 چو پای در کتاب نمی بخت مهال
 فرمانروای عالم و علامه جهان
 جانب نگاهار خدای و خدا یگان

قدر جهان روی زمین پیش او کہاں
 با بحر کف او خبر بحر واسم کہاں
 لیکن رواست نظم لالی برسیاں
 وی سائے خدای بے سالاہاں
 ز آواز بیلان سخن گوی مدح خواں
 دشمن بچوب تپو دہل برکشہ نفاں

صدر جهان و صاحب صاحبقران دست
 گر متفقنی سجدہ بنودی نہ سمجھتے
 نظم مدح او نہ باندا زء من است
 ای آفتاب ملک بے روز ہا تاب
 خالی مباد گلشن خضر ای محبت
 سابر درت برسم بشارت ہمینہند

فی مدح صاحب علاء الدین جوئے

اگر تو باز بر آری حدیث من بدہاں
 بعید وصل تو من خویش کنم قرباں
 تفاوتی کند قرب دل بچند مکان
 ہم احتمال جہا بہ کہ صبر بر بحر اں
 مجنشت ننگہ ارو کہ برکشہ پیکان
 من از تو برکنم مہر و نگہم پیاں
 بحر کہ دیر بدست افتد چنین از راں
 کہ جاں نشان نکنی روز وصل بجاں
 کہ خوشی تن زدہ ایم آگینہ برنداں
 تو قدر دوست ندانی کہ دوست داری جا
 بیار ساقی و مار از خویش تن برہاں
 کہ دور عمر خیاں میرود کہ برق پیاں
 دریں قضیہ کہ گرد و جهان پیر جواں

شکر شکر دہم در دہان شرودہ دہاں
 بعیدیت اگر تو بعد باز آے
 تو آں یکہ چو غائب شوی ز دل بری
 قرار یک نفسم بیو دست می ندہد
 محبت صادق اگر صاحبش بہ تیر زند
 بد دستی کہ وفا گر کنی و گر نکنی
 وصال دوست بجاں گزیرت گرد
 کہ ام روز دگر جاں بکار باز آید
 شکایت از دل نکلن یا ز نتوان کرد
 ز دست عدت بنالیدن آمدی سعاد
 گراں بدیع صفت خویش تن بماندہد
 زمان باد بہار است داودیش بدہ
 چگونہ پیر جوانی و جاہلی نہ کند

نظاره چمن اردی بهشت خوش باشد
 مهندسان طبیعت ز جامه خانه غیب
 ز کارگاه قضا بردخت پوشانند
 بگلزار چمن از رنگ و بوی باز کنند
 بهار میوه چو مولود ناز پرورده است
 نه آفتاب منقش کند نه سایه گزند
 اوان منقل و آتش گذشت و خاک کرم
 باطله بوبند از برگ عیش بنه
 تو گر برقص نیای تنگفت جانوری
 ز بانگ و شغله بلبلان عاشق مست
 خجل شوند کنون دختران مصر چین
 تو خود مطالعه باغ و بوستان کنی
 که ام گل بود اندر چمن بزبانیست
 چگویم آن خط سیر و دهن شرمین
 بچند روز و در کافان گرم شود
 تو کافان دمی بیج سایه مرد
 سحاب رحمت و دریای فضل و کان کرم
 بزرگ صد نشین پادشاه روی زمین
 که گردانان اکابر تخت فرانش
 اگر خود نه راضی است گو بر خاک بپیر
 تنافه است چنین آفتاب بر آفاق

که بردخت زنده باد نو بهار افشان
 نه از حلقه بر آرد مختلف الوان
 قیای سبز که تاراج کرده بود خزان
 نه از طبله عطار و دخت باز رگوان
 که تا بلوغ دهن برنگیزد از پستان
 که هر چهار بهیم متفق شوند ارکان
 زمان بر که آفتاب و صفا ایوان
 بزیر سایه زر بر کنار شادروان
 ازین بود که درخت آمده است در جویا
 شکوفه جامه درید است و سر و سرگردان
 که گل زخار بر آید چو یوسف از زندان
 که بوستان بهار می و بلخ لالستان
 که ام سر و بالای تست و دربان
 بخیر خضر نتوان گفت و چینه حیوان
 منقر عیش بود سایبان و سایه بان
 مگر سایه دستور پادشاه جهان
 سپهر حشمت و کوه و قار و کف امان
 علاء دولت و دین صد پادشاه نشان
 نهند بر سر و پس سر نهند بر فرمان
 که تربت سبز اوار میداد بر نیران
 نه گسترده چنین سایه بر بساط جهان

بلند پایه قبرش چه جای فهم و قیاس
 بگردد بهش اوراکت آدمی نرسد
 بر دو محاسن اخلاق چو رطب بر بار
 چو در صحیفه املار دواں شود قلمش
 چنان روند و رمنند اهل بدعت از نظرش
 بنواز و نعمتش امر و حق نظر کرده است
 کسان ذخیره زد دنیا نهند و غنله او
 بزرگوارا شرح معالیت که دهم
 بگردد فقط عالم سیر دایره کرد
 که دید تشنه ریاس بجز تو در عالم
 خدای را بتو فضلی کبر جهان داده است
 خنک عراق که در سایه حیات است
 زیاس تو نه عجب مد بلا دفرس و عرب
 بر درخت امیدت بهیبه باد که نیت
 سپهر را تو برفت بر ابر می نمکند
 چو حصر منقبت در تسلیم نمی آید
 من این قصیده بیایان نمیتوانم برد
 نخل طرم غزلی سوزناک میگذارد
 نخواهم و گر این باد عشق پیمود
 درون خانه ضرورت چو آتش باشد
 تر اگر گفت که برقع بر آنگن ای قاتل

فراخ مایه فضلش چه جای حصر و بیان
 که فهم بر تو اندک شد مشت از کیوان
 در و قنون فضایل چو دانه در رساں
 زبان طعن نهد در بلاغت سبحاں
 که از مسجود جاں داز علی شیطاں
 امیدست که فردا رحمت و رضواں
 هنوز سنبله باشد که رفت در میزبان
 که فکر و اصف از و منقطع شود حیراں
 نه دید مثل تو چندان که میکند و در اں
 بعدل و عفو و کرم تشنه و ز ادب زیاس
 که ادم فکر تو اں گفت در مقابل آں
 حمایت تو تو کوم عنایت سبحاں
 که گر گن گله یار نباشد شش عدواں
 بدو در عدل تو خبر درخت بارگراں
 که شرمسار شود مدعی بلا بر ماں
 چگونه وصف تو گوید زبان حق خواں
 که شرح کرمش را نمیرسد پایاں
 زبانه نیزند از تنگی نای دل بزبان
 ولیک نمی توان بستن آب طبع رواں
 با اتفاق برون آید از دریچه دهاں
 که ماه روی تو مار ابوخت چون کتاں

تجدید مطلع

پری که در همه عالم بحسن موصوفست
 بدست اهل نگارین چو در حدیث آئی
 دل از جهای تو گفتم به گیر به هم
 لبان لعل تو با هر که در حدیث آید
 اگر نه از جراحت نهی تو بر دل ریش
 عوام خلق با گشت می نمایندت
 ز خلق گوی لطافت ره بوده اسرو ز
 چنان که صاحب عادل علاء دولت بود
 جمال عالم انساں و عین اهل ادب
 بروج قصر معالیش از ازل رفیع تراست
 من این سخن نه سزوار قدر او گفتم
 چو مصطفی که عبارت بوصف او رسد
 بفاعت من و بازار علم و حکمت او
 سم خجالتی از پیش بر نمی آید
 اگر نه بنده نواری از آلفرف بود
 ستاع من که خرد در دیار فضل و هنر
 و لیک با همه جرم امید مغفرت
 مرا قبول شما نام در جهان گترود
 ملاذ اهل دل و امن جان و راحت خلق

ز شرم چون تو پذیراوه میشود پنهان
 نیر ابد دل بری ز چرخ ازین دستان
 کسم بحسن تو ای دستان ندانم
 بر استی که چشمش میوفتد مر جان
 دوای درد منست آندهاں سرجم و ان
 من از تعجب انگشت فکر بردند ان
 که دل بدست تو گوی است در خم چو گل
 بدست فتح و ظفر گوی بر دایم ان
 که هیچ عین ندیده است مثل او انساں
 که تیر و هم برون آید از کمان گمان
 که سعی در همه بابی بقدر وسع توان
 دلی مبالغه خویش میکند حسان
 مثال قطره و جلالت در شمع عمّاں
 که در چگونگی بدیاریزند و لعل بکمان
 من این فکر نفر تا دمی بخورستان
 حکیم راه نشین راجه وقع در یونان
 که ترکه نیز بود در مواید سلطان
 مرا صاحب دیوان قبول شد دیوان
 که باد تا بقیامت بدولت آبادان

بهر دو پیچ نبرد آنکه گردد کرد و نبرد
 چو خیزی از تو بغیری رسد فتح و خناس
 کرم بجای خردمند کن چو بتوانی
 سخن دراز کشیدم باعث ساد قبول
 مرا که طبع سخنگوی در حدیث آمد
 اگر نفعی به شرم روان شود چه عجب
 تو که وجودی دمن در میان در طاف
 و خیر خواست از کردگار فرد حلیل
 خلاف نیت در آثار بر دم معرفت
 فلک ساعد و اقبال یلد و نخت معین
 ثنائیات فلک مدینه بار خدای
 بهای سعادت سایه باد بر سر خلق
 بدین دو مصرع دیگر که ختم خواهم کرد
 دو چیز حاصل عمر است نام نیک و ثواب

بجز بخشش بده ای کسی توانی
 که رزق خویش بدست تو میدهد بهمان
 که ابر کرم نکند در زمین خوش باران
 که رحمت تو بخشد هزار این عصیان
 نه هر کس است که بازش توان کشید عنا
 که میرود بسم از تنور دل طوفان
 مگر بشیر طاقبالت ادفتم بکراں
 دعای دولت دنیا و ختم بر ایمان
 که دیر سال بماند تو دیر سال بهمان
 تقوت درست و امید و او حکم روان
 ز حادثات قرآن در حمایت قرآن
 بام حادثه بام مخالفان ویران
 امید هست تخمین و کوشش بر جان
 و زین و دود گذری کل من علیها فان

عظ فی النصائح والموا

ای نفس اگر بیده تحقیق بنگری
 ای پادشاه وقت چه وقت فرار شد
 گر پنج نوبت بدقت قصد میزنند
 دنیا ز نیت عتبه ده و دستان و لیک
 آهسته رو که بر سر بار مروم است

در ویشی اختیار کنی بر تو انگری
 تو نیز با گدای محلت برابری
 نوبت بدگیری بگذاری و گذری
 با کس بر بغیر و او عهد شوهری
 این جرم خاک سا که تو لغو بدستی

آبستنی که این همه فرزند زاد و کشت
 این غول روی ببتی کوته نظر فریب
 هاروت را که خلق جهان سحر از او برند
 مردی گمان مبر که بسر نیجات و زور
 با شیر مردیت سگ ابلیس حمید کرد
 بشدار تا نیفلکندت پیروی نفس
 سرور سر بر او دهنوس کرده و باز
 دنیا بدین خریدنت از بی بضاعتیت
 تا جان معرفت کند زنده ات بشخص
 بس آدمی که دیو پرستی غلام اوست
 که قدر خود بدانی قدرت افزون شو
 چیدت نیاز و آزد و اندر بد و جبر
 پیداست قطره که بقیمیت کجارسد
 گر گیمیان دولت جاویدت آزد دست
 ای مرغ پای بسته بدام هوای نفس
 باز سفید روضه انسی چه فائده
 چون بوم بدخبر ننگن سایه بر خراب
 آزاره دوزخ است که ابلیس میبرد
 در صحبت رفیق بد آموز همچون
 راهی بسوی عاقبت خیر میبرد
 کوشت حدیث میشود هوش چنبر

دیگر که چشم وار و از و سر ادری
 دل میرد بغالب اند و و چادر ی
 در چه نکلند غمزه خواباں باحر ی
 بانفس اگر برائی دامن کشاطری
 ای بی منبر بمیر که از گر بکستری
 در ورطه که سود ندارد شناوری
 در کار آخرت کنی اندیشه سهری
 ای بامعالت بهیچ میخسری
 نزدیک عارفان حیوان محقری
 در صورتش نماید زیبا تر از پیری
 نیکو نهاد باش که پاکبزه جوهری
 نشان قدر خویش که دیای گوهری
 لیکن چو پرورش بودت و از دوری
 بنشان قدر خویش که گوگردا حموی
 که بر هوای عالم دو حاسیاں پیری
 کاندز طلب چو بال بریده کبوتری
 در اوج سده کوش که فرخنده طابری
 بیدار باش تا آبی راه نسبی
 کاندز کند دشمن آهنت بغیری
 راهی بسوی هدیه اکنون محیر ی
 در حلقه بصورت دچو حلقه دوری

دعویٰ مکن بترسم از دیگران بعلم
 از من بگوی عالم تفسیر گوی را
 بار درخت علم نهادم مگر عسل
 از صد کی بجای نیاورده شتر علم
 علم آدمیت است وجو انردی داد
 هر علم را که کار بند می چسب فایده
 امر و غرّه تفصاحت که در حدیث
 فردا فصیح باشی در موقت حساب
 در عهد بنابر قدر بگویی گناه را
 مردان بسی در پنج بجائی رسیده اند
 ترک هواست وادی دریای معرفت
 در کم ز خویشتن بحقارت نظر مکن
 در پهنر مال کند فخر بر حکیم
 فرمان بر خدای که همان خلق باش
 عمری که می رود بهمه حال چه کن
 مرگ آنک از دهای دانستی چ
 فارغ نشسته بفراخی و کام دل
 باری گزینت بگو عزیزان گذر بود
 تا نجابت و اقد منی خلیل وار
 فرق عزیز و پهلوی نازک نهاده تن
 تعلیم شو گرا اهل تمیزی که مافان

چون کبر کردی از همه دوزان فرزتری
 گرد عمل نکوشی نادان مفسری
 با علم اگر عمل نکنی مشاخی بی بری
 و زحمت جاه در طلب علم دیگری
 ورنه دوی بصورت انسان مصدوی
 چیتهم از برای آن بود آخر که نگری
 هر نکته را هزار دلائل بیادری
 مگر علقی نگویی و عمندی نیادری
 سر شوی کرده را بنود زیب دختر
 تو بے مغر کجارسای از نفس پروری
 عارف بذات شوند بدلق قلندری
 گر برتری بهمال بگو بهر برابری
 کون خزش شمار و اگر کا و غنبری
 ایس هر دو قرن اگر بگیر می سکندری
 تا در رضای خالق بیچون بسربری
 لیکن چه غم ترا که خواب خوش اندی
 باری ز تنگنای لحد یاد ناوری
 از سه بنه غرور کیانی و سروری
 در هم شکسته صورت تنهای آوری
 سکیں انجست بالشی و خاک بتری
 بر دند گنج عافیت از گنج صابری

فرزنده ایت خدا را غمش مخور
گر مقبل است گنج سعادت برایت
پیش از من و تو بر رخ جانها کشیده اند
آنرا که طوق مقبلی اندر ازل خدا
ز تبار نپند من پدرا نه است گوشدار
منگ از فقیر اشفت و اغیر مدار از آنکه
دامن کش ز صحبت ایشان که در بهشت
روزی ز میں الجلت ایشان نور است
در بارگاه ناطق سعدی خرامم اگر
گر که خیال در سرم آید که این بنهم
بازم نفس فرود از مولی فضل
شرم آید از بضاعتی قمیم و لیک

تو کیتی که به ز خدا بنده پروری
ورئد راست پنج زیادت چه میبری
طغرای نیکبختی نویل بد اختسری
روزی نکرد چون نکشد غل مدبری
بیگانگی مورد که در دین برابری
در وقت هر گشت دور گور انجری
دامن کشان سند و خضره و عبقری
چون آسمان زهره و خورشید و شتری
خواهی ز پادشاه سخن داد ثنائی
ملک عجم گرفته به تیغ سخنوری
بگفت موسوی چه زند سحر سامری
در شهر آگینه فروش است و جوهری

ختم شد

آخری درج شدہ تاریخ پر یہ کتاب مستعار
لی گئی تھی مقررہ مدت سے زیادہ رکھنے کی
صورت میں ایک آنہ یودیہ دیرانہ لیا جائے گا۔
